

GEORGE BAICULESCU

ȘI

IOAN MASSOFF

TEATRUL ROMÂNESC ACUM O SUTĂ DE ANI

CU O PREFĂȚĂ DE

PAUL I. PRODAN

EDITURA VREMEA // 1935

GEORGE BAICULESCU

BIBLIOTECAR LA ACADEMIA ROMÂNĂ

ȘI

IOAN MASOFF

SECRETAR LITERAR AL TEATRULUI NAȚIONAL DIN BUCUREȘTI

TEATRUL ROMÂNESC ACUM O SUTĂ DE ANI

CU O PREFĂȚĂ DE

PAUL I. PRODAN

DIRECTORUL TEATRULUI NAȚIONAL DIN BUCUREȘTI

J. Baiculescu
1935
Tyornite

EDITURA VREMEA // 1935

P R E F A Ț Ă

Orice aniversare care dovedește că teatrul românesc are un trecut destul de îndepărtat, nu ne poate decât mândri, cinstind patriotismul și dragostea de Țară a celor d'atunci.

Se împlinesc o sută de ani decând s'a jucat în București pentru prima oară o piesă de teatru în limba română, decând „voința unui om, o voință de aceea pe care nu o oprește nici o stavilă, nu se clatină de nici o izbire, făcu pentru întâia oară, ca românul să încalțe coturnul, să ia masca comică și să facă să răsune pe scenă astă limbă, ce mai înainte de cincisprezece ani, socotea cineva că nu este în stare decât să exprime cunoștințele muncitorului sau cel mult, care era și mai rău, rătăcitele idei ale logofeților vremii”.

Cu prilejul acestei aniversări, Teatrul Național din București, a crezut d'a lui datorie să monteze exact în aceleași condițiuni, ca în 1834, spectacolul ce s'a desfășurat atunci pe mica scenă de la Teatrul Momolo.

Pentru reconstituirea exactă a acestui spectacol a fost nevoie de cercetarea ziarelor timpului, — corespondența contimporanilor și a lucrătorilor cari s'au ocupat cu mișcarea teatrală d'atunci.

Le-am găsit pe acestea incomplete, sau în cel mai bun caz — când le-am găsit — contrazicându-se.

Atunci d-nii George Baiculescu și Ioan Massoff au răsfoit ziarele, au cercetat documentele, au găsit multe inedite și au scris această interesantă lucrare, care pregătește atmosfera Centenarului Teatrului românesc și care ne ajută să ne dăm aproape exact seama de greutatea întâmpinate de patrioții d'atunci pentru a aduce la împlinire unul din cele mai importante deziderate care alcătuiau programul de activitate a celei d'a doua societate secretă de la 1827.

În toate timpurile teatrul a fost cel mai sigur mijloc d'a forma gustul unui popor. Boerii de seamă, oameni de inimă pătrunși de acest adevăr au găsit cu cale să formeze „SOCIETATEA FILARMONICA“, în scopul d'a funda o școală de literatură, declamație și muzică vocală.

După 7 luni de la înființarea societății, a avut loc în seara de 29 August 1834, în prezența membrilor societății și a întregii boerimi din Capitala Munteniei, prima reprezentație în limba română, jucându-se de către elevii acestei societăți, sub regisoratul lui Aristia: „MAHOMED“ sau „FANATISMUL“ de Voltaire.

Colecția ziarului „CURIERUL ROMÂNESC”, din acea epocă lipsind din bibliotecile noastre publice, nu am putut avea toate amănuntele acestei reprezentațiuni, atât de hotărâtoare pentru existența unui Teatru românesc.

Din mărturiile contemporanilor, dintr’o scrisoare a unuia din tinerii elevi ai „FILARMONICEI”, artistul de mai târziu Ioan Curius (Curie), adresată unui nepot al său, am putut reține pe lângă entuziasmul, bucuria și mândria spectatorului d’atunci și anume detalii asupra spectacolului.

Cu aceiași migală dovedită de autorii acestei lucrări am căutat și noi, cei de la Teatrul Național din București, să reconstituim acel spectacol, mănânați de un gând pios către cei cari ne-au lăsat o atât de frumoasă moștenire.

Să ne străduim să fim vrednici de astfel de înaintași.

PAUL I. PRODAN

I

TEATRUL ÎN ȚARA ROMÂNEASCĂ
PÂNĂ LA 1834

DELA JOCUL PĂPU- ȘARILOR ȘI PANGLI- CARI LA TEATRUL OPTIC Importanța culturală și educativă a teatrului a fost recunoscută din cele mai vechi timpuri.

Nevoia spectacolului este firească pentru om, teatrul fiind însăși imaginea vieții. În Țările Românești, din cauza vicisitudinilor prin care a trecut neamul nostru, spectacolele de teatru s'au dezvoltat târziu, în timp ce în alte țări — scutite de invazii străine, cari nu aveau nici un interes să favorizeze o mișcare artistică, — autori de vază și actori talentați au îmbogățit patrimoniul culturii naționale și au creat o tradiție artistică.

Odată cu sfârșitul epocii fanariote însă, păpușarii și panglicarii — singurii reprezentanți, pe vremea aceea, ai „artelor“ — nu mai mulțumeau dorința de spectacol a poporului.

Dar, așa târziu cum s'a dezvoltat teatrul în țările noastre, istoricul civilizației române trebuie să releve că: „teatrul a fost întâia scântee artistică ce a scăpărat pe cerul înegurat al Țărilor române, precum fu și unul dintre învederatele semne ale renașterii noastre naționale“.

E adevărat că parte din boieri se mai împăr-

tăseau din reprezentațiile unor „comedianți” străini, pripășiți pe la noi, dar poporul stătea de parte de aceste manifestații.

Prima autorizație, de care pomeneste istoria, dată unor comedianți străini, spre a se produce la noi, este datată 29 Mai 1798, când Hangerli-Vodă, un admirator al civilizației franceze, a dat hârtie la mână „să fie primiți fără de supărare a-și arăta meșteșugul lor, ori unde vor fi pohitiți”; trei gimnastici și mimi francezi, frații Ble-sit, Bevilah și Mueni.

Mai târziu, la începutul domniei lui Vodă Caragea, sasul Mathias Brody și-a așezat o panoramă în curțile caselor Banului Manolache Brâncoveanu, care erau în colțul străzilor Academiei cu Edgar Quinet. Panorama lui Brody a atras multă lume, încât „arnăuții croiau cu vâna de bou pe moșcii cari se înghesuiau și nu făceau loc înaltelor obraze”.

Trebuie să semnalăm, deși obiectul lucrării de față nu este decât teatrul în Țara Românească, că în această epocă (1814), la Iași, fiii de boeri, elevi de la școala dascălului Kiriak, au reprezentat câteva piese în limbile greacă și franceză.

DOMNIȚA RALU ȘI TEATRUL GRECESC La București, câțiva ani mai târziu, 1817 domnița Ralu, fiica mai mare a lui Vodă Caragea, a organizat într-o cameră a palatului domnesc primele repre-

zențații de teatru în Țara Românească, jucând în grecește, cu diletanți, câte-va piese între care „**Orest**“ de Alfieri și „**Moartea fiilor lui Brutus**“ de Voltaire. În cadrul acestor spectacole s'a relevat tânărul C. Aristia, pe care domnița Ralu, cunosătoare a teatrului francez, l'a trimis la Paris să studieze arta dramatică cu celebrul, pe vremea aceea, Talma.

În marea sa dragoste pentru teatru, domnița Ralu a pus să se construiască un teatru, tot în cuprinsul palatului. Acesta a fost primul teatru în București: Teatrul de la „**Cișmeaua roșie**“, — în Calea Victoriei colț cu strada General Berthelot.

Teatrul acesta avea optsprezece stânjeni pe nouă stânjeni și cinci palme de lărgime. Foarte simplu, fără vre-o ornamentație, avea trei rânduri de loji îmbrăcate cu postav roșu și perdele de chembrică cu ciucuri albi. La rândul întâiu, în dreapta, era o mare sofa de catifea roșie pentru Vodă, precum și 14 rânduri de bănci. Lojile din rândul de la mijloc erau pentru protipendadă. Luminăția se făcea cu lumânări de seu, iar când venea Vodă lumânările erau de ceară.

Prin mijlocirea Cavalerului de Gentz, secretarul intim al lui Metternich, bun prieten cu Vodă Caragea, a fost adusă în țară (1818) trupa lui Gherghy, cu un repertoriu melo-dramatic și muzical, italian și german.

De teatru în limba românească nu putea fi încă vorba, de oarece sub fanarioți limba românească

era considerată ca un dialect grosolan, întrebuințat doar pentru înțelegerea cu slugile.

E de semnalat că în anul 1816 la Iași, Gheorghe Asaki, profesor la școala Trei Erarhi, a organizat cu cheltuiala lui, un teatru de societate, în saloanele hatmanului Costache Ghica și a jucat cu fiii de boieri „Mirtil și Hloe” pastorală prelucrată de G. Asaki.

Dar, Caragea a fost nevoit să fugă, încurcat în propriile sale intrigă și trupa lui Gherghy n'a stat prea multă vreme în inactivitate, deoarece noul domnitor Alexandru Suțu, a onorat teatrul, chiar în primele zile ale domniei sale.

În această epocă, în București s'a pornit o mișcare a tinerilor greci, pentru desrobirea țării lor de jugul turcesc. Ce mijloc putea fi mai bun pentru exaltarea sentimentelor lor patriotice decât teatrul, prin reprezentarea capodoperelor tragicilor greci?

Și într'adevăr, aceste reprezentații au avut influență asupra spiritului tinerilor revoluționari, deoarece la ieșirea de la teatru, unii dintre spectatori își manifestaseră entuziasmul trăgând cu pistoalele.

„ECUBA” JUCATĂ ÎN ROMÂNESTE (1819) Românii, dorind să se manifesteze și ei în limba maternă, au jucat „Ecuba” în traducerea lui A. Nănescu, cu Ion Eliade Rădulescu în rolul principal, precum și „Avarul” de Molière.

Această reprezentație nu a avut însă nici un fel de răsunet și se pare că limba în care erau traduse piesele lăsa foarte mult de dorit. Totuși să însemnăm acest an — 1819 — ca primă manifestare — ce-i drept neisbutită — de teatru în limba românească.

Cu acest prilej, credem interesant să reproducem un fragment din poezia „**Saturn**” a marelui luptător pentru cauza românească, Ioan Văcărescu, — care face desigur aluzie la reprezentația mai sus pomenită :

„V'am dat teatru, vi-l păziți
„Ca un lăcaș de muse,
„Cu el curând veți fi vestiți
„Prin vești departe duse.

„In el năravuri îndreptați,
„Dați ascuțiri la minte,
„Podoabe limbii voastre dați
„Cu românești cuvinte“.

În acelaș an, Alexandru Vodă Șuțu alcătui prin pitacul domnesc din 8 Noembrie 1819 o eforie a teatrului — un fel de direcțiune a teatrelor — numind efor pe marele spătar Iacovachi Rizo.

Dar prin acest pitac, înființând eforia, Șuțu a instituit și cenzura spectacolelor de teatru, căci recunoscând că „teatrul izbutește să înlătore faptele rele“, totuși, spune mai departe, că trebuie ca cineva „să privegheze și să controleze alegerea pieselor“.

Așa dar, cenzura!

După Zaveră, Ioan Văcărescu a făcut numeroase încercări pentru a aduce din nou limba românească pe scenă, totuși din cauza războaielor rusești, aceste încercări n'au izbutit.

Se pare că nici o manifestație de teatru — străină sau română — nu a mai avut loc în Țara Românească până la 1828, când fu numit primul efor român al teatrelor, în persoana lui Age Constantin Cantacuzino, tatăl lui Gri-Gri Cantacuzino, fost, mai târziu, mulți ani director al Teatrului Național din București.

În acest an veni în țară o trupă nemțească sub conducerea lui Eduard Kraivig.

SOCIETĂȚILE SECRETE: În toate epocile de 1822, 1827 împilare din partea cotropitorilor, Românii au simțit nevoia să se adune în cercuri închise, ferite de ochii oamenilor stăpânirii și în care să hotărască măsuri pentru scăparea de sub jugul străin: sânt așa zisele societăți secrete.

Boerii fugiți din țară, pe vremea Zaverii, au întemeiat la Brașov, o societate secretă, care pe lângă scopuri politice avea înscris în program și unele desiderate de ordin cultural. Cea dintâi din realizările acestei societăți a fost continuarea școalei lui Gheorghe Lazăr de la Sfântul Sava, al cărei suflet, după 1821, a fost Ioan Eliade Rădulescu.

Întorși în țară, unii din inițiatorii societății

IOAN ELIADE-RĂDULESCU

din Braşov — Nicole Văcărescu, Grigore Băleanu şi Constantin Cămpineanu — la care se adaugă Dinicu Golescu şi I. Eliade Rădulescu au înfiinţat în 1827, „Societatea literară“, cu sediul în casele lui Constantin (Dinicu) Golescu — unde este acum Palatul Regal — înscriind în programul ei, pe lângă alte desiderate, „formarea uni teatru naţional“ (punctul 7).

Izbucnind ciuma cei mai mulţi boeri au plecat din Bucureşti. La altarul bisericii din Goleşti au depus jurământ pentru realizarea programului „Societăţii literare“, Constantin Golescu, Stancu Căpăţineanu şi Ioan Eliade Rădulescu: „Jurăm că nici o pată de sânge, nici o violare nu va întârzi împlinirea datoriilor noastre“.

Aici, la Goleşti, în şcoala înfiinţată de Dinicu Golescu, s'a reprezentat, în româneşte, de către elevii şcolii, fragmente din „Regulus“ în traducerea lui Ioan Văcărescu.

La 1828, Domnul este alungat şi Ruşii devin stăpânitorii Ţării. Epocă de nesiguranţă şi de prigoniri...

Sub pretextul că Ruşii ar avea nevoie de-o publicaţie pentru răspândirea ştirilor de pe câmpul de luptă, Eliade, cu sprijinul lui Constantin Golescu, a găsit prilej pentru a cere autorizaţia scoaterii unui ziar în limba română, care-şi lua îndatorirea să publice asemenea ştiri. Aşa a luat naştere, la 8 Aprilie 1829, „Curierul Românesc“.

Cu toată aspra cenzură a ocupanților, cărturarii români n'au renunțat la ideea unui teatru românesc. „**Curierul Românesc**“, în nenumărate rânduri, lasă să se înțeleagă această dorință. Și astfel la Sfântul Sava, Eliade și Aristia au isbutit să formeze un cerc de ascultători, organizând chiar și mici reprezentații în românește, în care se spune că s'a relevat tânărul C. A. Rosetti, pe atunci în vârstă de 16 ani. S'a jucat cu acest prilej: „**Ceasul de seară**“ dramă într'un act de Kotzebue, tradusă de marele logofăt Ioan Văcărescu și scene din „**Amfitrion**“ și „**Avarul**“.

Lumea, lipsită atâta vreme de teatru, îndurând între timp ciurma și războaiele, a primit cu bucurie aceste spectacole, cari trebuiau să continue de două ori pe lună. Reprezentațiile se dădeau într'o sală a pițarului Andronache (de pe lângă Sărindar). Scena n'avea cortină, iar culisele erau de șipci cu mucava și cu hârtie vopsită, pe o parte cu copaci și pe alta cu stâlpi.

Dar aceste manifestațiuni de teatru românesc, nu puteau fi pe placul Rușilor, cari făceau tot ce puteau pentru a le împiedica și cari se temeau că teatrul ar putea să răspândească „unele idei înaintate, sprijinind libertatea și democrația de către urmașii cărvunarilor de la 1821“.

„Excelența Sa deplin Imputernicitul Impărațesc“ — generalul Kiseleff — a avut grije să atragă atenția lui Aristia, că nu ar fi bine să-și

piardă timpul cu asemenea reprezentații, ci mai bine și-ar vedea de școală.

Iată pentru ce la 1833 veni în București trupa lui Theodor Müller, în noua sală de teatru a lui Momolo, aducând cu ea, ca șef de orchestră pe Ioan Wachmann, mai târziu maestru de muzică la Școala Filarmonică.

Este epoca Regulamentului Organic. Inițiatorii societăților secrete, cei cari mai supraviețuiau, s'au gândit din nou la înființarea unui teatru național, pentru a cărui întemeiere se legaseră prin jurământ. Articolul al șaptelea din programul societății de la 1827, care prevedea înființarea unui teatru național, rămăsese pe deantreregul neîmplinit. Pentru a acționa în această privință se pun bazele, în 1833, a unei noi societăți, care va deveni publică la începutul anului 1834, sub numele de „Societatea Filarmonică“.

II

SOCIETATEA FILARMONICĂ

1834—1836

INIȚIATORII. Dintre dezideratele care alcătuiau programul de activitate al celei de a doua societăți secrete dela 1827, rămăsese prin urmare cu totul neatins cel de-al șaptelea : „Formarea unui Teatru Național“. Noua societate, „destinată, după expresia lui Eliade, a lupta de față“, va avea deci ca scop imediat creiarea unui conservator dramatic, a unei școale de „declamație și muzică vocală“, care să pregătească elementele capabile a sui scena, să organizeze manifestări românești puternice în vederea realizării unui teatru național, factor de progres și civilizație, dovedind astfel vitalitatea și puterile de dezvoltare — artistice și culturale — ale neamului.

Inițiatorii acestei societăți vor fi doi din reprezentanții celor două trecute „societăți secrete“ : Ion Câmpineanu, depozitarul statutelor de la Brașov (1822) și Ioan Eliade, autorul și deținătorul statutelor dela 1827. Cel dintâi va veni ca protector și chezaș din rândurile marei boierimi, cel de-al doilea, personalitate larg înțele-

gătoare, care a prezidat începuturile tuturor manifestărilor noastre artistice și culturale, va căuta să pună în practică, chiar cu sacrificii materiale, ideile pe care, în dorul lui aprig de „înaintare“, le predicase timp de mai bine de un deceniu. Se va alătura numai decât un al treilea, profesorul grec, poet și traducător C. Aris-
tia care, după zaveră, rămăsese în țară, mai întâi ca învățător al odraslelor Smarandei Ghica și mai apoi ca profesor în școalele publice din București. Răvnei și entuziasmului acestor trei bărbați va răspunde, larg, sprijinul întregii boierimi bucureștene.

Official, școala s'a deschis la 15 Ianuarie 1834, după ce cu câteva zile mai înainte deveniseră publice (prin **Curierul Românesc**) scopurile Societății Filarmonice. Dar lucrările pregătitoare de înjghebare a societății au fost desigur mai vechi, mult mai vechi decât Octombrie 1833, dată cunoscută de obicei ca punct de plecare al societății. În 1832, Ianuarie, cam în vremea când tipărea în broșură **Fanatismul**, Eliade publică în **Curier** următoarea curioasă notiță, din care reiese clar că, încă de pe atunci, el pregătea piesa de încercare pentru elevii viitoarei școli de declamațiune :

„Un fenomen foarte însemnat s'a văzut între școlarii dela Sf. Sava. Un copil fără părinți, cu totul strein și lipsit de ori-ce ajutor, până și de pâinea cu care trebue

Colonelul ION CÂMPINEANU

a-și adormi foamea, arzând de râvna învățăturei și negăsind nici un fel de slujbă în care ziua să fie slobod ca să-și urmeze învățătura și de la care să poată trăi, a hotărât ca noaptea să păzească la răspântii strigând : „Cine este acolo ?” și ziua, cu plata ce ia după această slujbă, să-și ție gura și să-și împlinească râvna de a se lumina.

„Cine nu poate vărsa lacrimi de soarta acestui tânăr ? sau cine nu poate vedea că Dumnezeu alege din ființele cele mai slabe ca să dea pildă celor tari de sfintele sale voințe și cugetări ? Dar oare ar trebui acest fel de tineri să rămâie fără ajutor ? Invățătura, afară de hrană și îmbrăcăminte, cere și odihnă și cărți și altele și până se vor chibzui aceste ajutoare, sub însemnatul singur, dimpreună cu familia sa și alți prieteni, au hotărât de două ori pe an a se sui pe șenă și, în limba românească, pentru ajutorul școlarilor sărmani, a da câte o reprezentație.

„Acum se gătește o tragedie în versuri, foarte cunoscută și intitulată **Fanatismul**, unde fiind lipsă de o persoană care să facă pe Zeid, se dă de știre că cine se simte că poate face această rolă să se arate la Redacție. Dacă această persoană va fi întrebuințată, va primi pentru a sa osteneală un dar de 300 lei ; dacă nu va avea trebuință de ajutor, atunci se va împărtași dimpreună cu toată soțietatea de acea răsplătire ale căria lauri cresc în ceruri“.

Este dar destul de evident că în unele cercuri românești se dădeau din când în când reprezentații teatrale în limba națională, cele mai adesea în scop de binefacere, și că începuturile Societății Filarmonice trebuesc căutate în preocupări mai vechi.

PROGRAMUL La 7 Ianuarie 1834 Cu-
SOCIETĂȚII rierul Românesc publică,
FILARMONICE sub semnătura lui Eliade,
programul de activitate al Societății Filarmo-
nice, pe care-l reproducem mai jos. Este cea din-
tâi anunțare publică a temeiurilor societății, cu
părți de o rară frumusețe, în care autorul ei
expune cu însuflețire însemnătatea deosebită ce
trebuie să se dea teatrului ca element de cultură
națională :

„Cea mai mare parte din boeri și alți cetățeni pătrunși
de adevărul cel dovedit de atâtea veacuri, că teatrul în-
soțit cu învățătură publică este cel mai de-adreptul și
sigur mijloc de a dărăpăna obiceiurile cele urâte și a
forma gustul unei nații, toți într'o pornire și într'un cu-
get prin toate casele au început a-și arăta dorința cea
mare, a se chibzui mijloacele spre a putea cu vremea a
se dobândi un teatru național. Așa s'a găsit cu cale a
se forma o tovărășie sau **Societate Filarmonică**, ale căreia
mădulare fiește-care va contribui câte un ce pe an, spre
a se întocmi o școală de literatură, declamație și muzică
vocală, și scopul acestei școli să fie a pregăti tineri,
prin care, pe de o parte, să putem avea un teatru și,
pe de alta, să se introducă și să se întindă în Principat
muzica vocală. Amatori s'au aflat îndestui spre a se numi
soți și, prin a lor dărnicie plină de râvnă, s'a și adunat
o sumă de bani cu care să se poată acoperi toate chel-
tuelile spre aceasta. Numele amatorilor și sumele ce au
dat se vor face cunoscut în vre-una din foile viitoare.

„Cu banii adunați se va închiria o casă pentru școa-
la sus pomenită, se vor plăti profesorii trebuincioși, se

vor pune în pension spre învățătură un număr de cinci fete deocamdată, cu toate cele trebuincioase, hrană și îmbrăcăminte, se vor întâmpina trebuincioasele școalei ș. c. l.

„D-l **Eliad** va fi directorul acestei școli și cassierul soțietății și la vreme va da socoteală înaintea soților atât despre a sa direcțiune, cât și despre întrebuințarea banilor casei, și adunările soțietăților se vor face din vreme în vreme, pentru chibzuirile înaintării acestei întreprinderi, în aceeași sală de învățătură.

„D-l **Bongianini** va fi profesorul de muzică, a căruia destoinicie și talent s'au recunoscut și în cele mai înaintate întru civilizațiune locuri. D-lui va cerceta la început dispozițiunile tinerilor ce vor dori a se da spre învățătura acestei frumoase arte și va alege un număr până la 12, cu care va urma învățăturile sale.

„D-l **Aristia** va fi profesorul de declamațiune, carele va începe cursul său mai întâiu a deprinde pe tineri întru cetirea cea curată, a păzi punctuația, a apăsa cetirea după duhul perioadelor, introducând pe cetitori în înțelesul celor scrise.

„Al doilea, va păși întru cetirea cea adevărată a versurilor, apărând pe cât se va putea pe cetitor de a face a se auzi monotonia rimei.

„Al treilea, va trece întru a arăta patimele și caracterele, imitând pe cât va putea natura.

„Al patrulea, va înainta întru facerea jesturilor (hironomie), întru mișcarea musculilor, întru luarea pozițiunilor interesante vederii și picturii și întru zugrăvirea cea desăvârșită a patimelor și caracterelor.

„Al cincilea și în sfârșit, va ajunge prin unire la un loc de mai mulți tineri în partea cea dramatică.

„D-l **Eliad** va fi profesor și de literatură, pregătitor cu teoria acelor ce d-l Aristia va pune în lucrare prin declamațiune și, spre înlesnire cheltuelilor cassei, va face lecțiile sale gratis.

„Lecțiile sale vor fi despre elocuență și felurile ei, despre stil și felurile lui, despre înalt, simplu sau jos, despre frumos, despre gust, despre prosă și poezie, despre felurile poeziei, o prescurtată istorie a literaturii națiunilor celor mai însemnate, autorii cei mai vestiți ai acestor națiuni, capo-d'operele sau scrierile lor cele mai însemnate, și în sfârșit va face un curs deosebit despre poezia sfântă sau cea ovreiască și ai căreia autori sau prooroci sunt traduși în limba noastră, și din a căreia rodnicie de frumuseți vor fi scoase cele mai multe exemple despre înalt și frumos, cari se află cu îmbelșugare și poate că nicăeri cu atâta într'aripare ca în psalmii lui David, cei cântați pe vârful și în poalele Libanului și în elegiile plângeroase ale lui Ieremia, cele suspinate pe malurile Iordanului. Limba bisericeii el o va avea drept temei, spre a forma alcătuirea școlarilor săi în deprinderile ce vor face, dându-le drept model urzeala limbii scripturii, întocmită cu atâta înțelepciune de părinții noștri.

„Spre înlesnirea școlarilor și spre întinderea acestor lecțiuni la mai mulți doritori, cea din urmă față a „Curierului Românesc“ va fi hotărâtă spre publicarea lor, de unde fără greutatea scrisului le vor avea școlarii gratis, și vremea scrierii se va putea întrebuința spre alte băgări de seamă folositoare.

„Cursul literaturii și al declamațiunii va fi slobod de obște la ori-ce tânăr, fără să fie supus la nici un fel de condiție (se înțelege însă la tinerii cari sau în colegiul din Sf. Sava, sau în alte școli private, vor fi urmat în vre-o limbă încăi învățăturile a câte-va clase de umanioare).

„Pentru lecțiile literaturii cari privesc spre cunoașterea frumuseților autorilor și scrisului, și prin urmare spre a și le însuși cine-va este de prisos de a mai vorbi, fiind cunoscute de ori-cine ; iar pentru declamațiune, care, din multe întâmplări a fost neîngrijită și prin ur-

mare necunoscută, mă socotesc a face câte-va însemnări spre îndemnul tinerimii către ascultarea acestei lecțiuni atât de folositoare.

„Un bun declamator este pentru o limbă ceea ce este și un bun artist musicant pentru executarea unei bucăți musicale. În zadar un compozitor și-ar alcătui operele sale, căci tot meșteșugul său ar rămâne mort, fără ispravă și chiar necunoscut dacă artiști asemenea lui sau aproape de a lui învățătură, nu s’ar afla să execute cu destoinicia, expresia și infocarea cea cuviincioasă compozițiile lui. Cea mai desăvârșită și cea mai atingătoare arie, cântată de un nedestoinic cântăreț, în loc de întinerire a inimii, ar pricinui spaimă ascultătorului. În zadar un orator sau un poet și-ar alcătui cuvintele sau poemele sale, căci vor fi departe de a săvârși isprava cea dorită, dacă nu vor fi cetite, sau de dâșii sau de cetitorii lor, cu expresia cea clară și potrivită duhului celor scrise. Declamația sau cetirea cea bună trebuie să facă în duhul ascultătorului aceeași întipărire și ispravă, care musica o săvârșește în inima lui.

„În zadar un preot s’ar sui pe amvon să predice moralul evangheliei, dacă cetirea sau glasul său cel sălbatic și nepotrivit cu marea cuviință a nevredniciei sale ar speria pe ascultători, sau ar aduce o ispită de șoaptă în locașul Domnului. În zadar un învățător, pe catedra sa profesorală, ar cugeta să arunce sămânța învățăturilor sale în inimile școlarilor săi, dacă pe lângă al său metod nu ar uni și o limbă sau rostire didactică și deșteptătoare unde trebuie. În zadar un avocat ar nădăjdui să câștige inimile judecătorilor, dacă toată elocuența sa de tribunal ar socoti-o numai în niște țesături încurcate și niște strigări netrebnice și vrednice de osândă într’un locaș însuflător de sfială și icoană a tribunalului ceresc.

„În zadar un general s’ar încerca să înverșuneze duhurile și inimile soldaților săi, arătându-le pe vrăjmaș, dacă mișcările sale cele de Tersit nu vor putea să mear-

gă în același paralel cu ale viteazului, care sub picioarele sale iartă pe protivnicul său cel învins, sau dacă glasul său nu va putea să detune cu aceeași putere și vibrație întocmai ca al trâmbiței cei vestitoare de biruință. Și însfârșit, în zadar un actor s'ar sui pe șenă ca să ne înfățișeze veacurile trecute, patimele și virtuțile, ca să ne învețe sau să ne pricinuiască petrecerea, dacă mișcările sale cele stângace, dacă glasul său cel necioplit și neimitator și dacă musculația obrazului său nu se vor potrivi cu persoana ce ne arată.

„Aceste povățuiri și deprinderi se învață cu desăvârșire numai prin declamație și, prin urmare, această învățătură este de trebuință la toată treapta de cetățean. Câți oameni și-au aflat a lor norocire și au scăpat de multe primejdii numai prin a lor frumoasă înfățișare și rostire ! Și iar la câți bărbați destoinici și învățați le-au fost pricină de neisbucire și chiar de nenorocire numai a lor rece și necioplită manieră de înfățișare și rostire ! Această însușire este înăscută în om mai mult și mai puțin ca și cântarea, ca și elocuența, ca și poezia, și un declamator povățuit numai de pornirea sa cea firească poate să treacă înaintea unui artist întocmai ca un cântăreț sau versificator povățuit numai de fire, înaintea unui musicant și poet, care pe lângă fire a adăugat și învățăturile pregătitoare și băgările de seamă și aflătorile a mai multor bărbați din mai multe veacuri adunate la un loc.

„Dacă scrierea sau cărțile unei limbi sunt trupul literaturii unei națiuni, declamațiunea este sufletul ei ; fără dânsa literatura este ca moartă și nici odată nu va face isprava unui trup însuflețit. Poate să vadă cine-va forma și mărimea ei întocmai precum vede trupul unei tinere de o frumusețe îngerească, sau a unui bătrân încuviințat de o formă uriașă, care a ținut vederea și mărirea a mai multor veacuri, însă galben, înghețat și fără de simțire ; și nici odată nu va auzi glasul cel în-

cântător sau bărbătesc și plin de putere, care să ne întinereze inimile și să ne pornească lacrimile, sau să ne deștepte și să ne pue pe cugetarea cea cuviincioasă, nici odată nu va fi pătruns de glasul cel adevărat al zânelor celor frumoase, nici odată nu va simți puterea cea energetică a elocuenței lui Demosten și Ciceron, farmecul și însuflarea lui Omer și Virgiliu, strămutările și răpirile lui Pindar și David, fără electricitatea cea dătătoare de viață a declamațiunii.

„După ce am arătat scopul cel ațintător al acestei școale și învățăturilor ce se vor urma într'insa, acum se face cunoscut că cursul acestor învățături se va începe de la 15 ale acestei luni Ianuarie, de-ocamdată în casele d-lui Pitarului Dincă Boerescu, în dosul Sf. Sava și peste drum de d-l Câmpineanu. Câți din tineri vor dori a urma cursurile arătate se vor îndrepta la redactorul gazetei, unde vor găsi pe d-l Eliad tot-deauna până la 12, și se vor înscrie în lista școlarilor.

„În cât pentru fete am arătat că se vor pune în pension spre învățătură, cu îmbrăcămintea hrana și cele trebuncioase din casa soțietății. Se va alege un număr până la cinci copile cu principii bune și moral și cu dispozițiuni de musică, și învățăturile ce li se vor da în pension vor fi limba românească și franțuzească, declamațiunea, musica vocală și danțul. Câți din părinți vor dori ca fiicele d-lor să urmeze aceste învățături folositoare și pe urmă să le hotărască de artiste, să binevoiască a se îndrepta asemenea la redactor, de dimineată până la prânz de unde vor fi povățuiți către d-l Bongianini, întru ceea ce privește spre a se cerceta copilele la dispozițiunile ce au la musică. Pentru cheltuelile însă ce soțietatea va face spre creșterea fiicelor d-lor, vor da încredințarea că, sfârșindu-și învățăturile, se vor hotărî întru această carieră“.

Apelul lui Eliade a găsit în inimile tuturor bucureștenilor ecoul așteptat. Contribuțiunile bănești s'au urcat, numai în primele luni, până la suma de lei 16.518, în lista donatorilor întâlnindu-se numele persoanelor celor mai cu vază din Bucureștii epocii. (V. anexa No. 2).

Școala s'a deschis în casele pitarului Dincă Boerescu, lângă Sf. Sava și peste drum de Câmpineanu. A continuat apoi chiar într'una din încăperile dela Sf. Sava și, înmulțindu-se școlarii, s'a mai mutat de câteva ori până ce s'a așezat statornic în niște case închiriate de lângă curtea Slătineanului (azi localul Capșa). Profesorii erau următorii :

Ioan Eliade, director și casier, predă literatura și mitologia ;

C. Arlistia, mimica, declamațiunea și limba franceză ;

Costache Michalache, limba română;

Bongianini, apoi **Conti**, muzica vocală :

Schlaf, piano;

Duport, danțul și scrima;

Winterhalter, istoria artelor, secretar și bibliotecar.

Dela început școala a numărat mai mult de douăzeci de elevi, unii veniți chiar de pe băncile dela Sf. Sava. Se citează numele tinerelor: Frosa Vlasto (mai târziu artista Eufrosina Păpescu), Caliopi (soția de mai târziu a actorului Luca Caragiale), Ralița Mihalache, Lang și Elenca

C. ARISTIA

și ale tinerilor : Nicu Andronescu, Const. Olănescu, Ioan Curie, C. Mincu, N. Diamandi, Ioan Râmniceanu, Costache Michalache (mai târziu cunoscutul actor Mihăileanu), Ioan Lăscărescu, C. Dimitriu, S. Petrescu, A. Ciuculescu, Gh. Burleanu, L. Tângoveanu, A. Simionescu și P. Voalgher. Mai târziu, în 1835, va fi elev al școlii și C. Caragiale.

29 AUGUST 1834: După șapte luni de **PRIMA REPREZENTATIE A ȘCOALEI FILARMONICE** școală, în care timp elevii se exercitară la declamație, muzică vocală și artă dramatică și căpătară serioase cunoștințe de literatură generală, s'au putut pregăti pentru primele reprezentații două bucăți clasice : **Mohamet sau Fanatismul** de Voltaire și **Amfitrion** de Molière, o tragedie și o comedie, ambele traduse de Eliade. Întâiul examen public al Școlii Filarmonice se ținu în seara de 29 August 1834, în prezența membrilor societății și a întregii boieri bucureștene, în strimta sală a lui Momulo de lângă casele Slătineanului, frumos împodobită de către C. Aristia, profesorul și regisorul școlii. În program : Cavatina din opera **Piratul** de Bellini cântată de d-na Caliopi și **Mohamet sau Fanatismul** de Voltaire.

Nu se cunosc, din nefericire, toate amănuntele acestei reprezentații, care înseamnă pentru teatrul românesc ziua decisivă a biruinței lui. **Curierul**

Românesc din această epocă, în care, datorită evenimentului, vor fi fost bogate dări de seamă asupra acestui act solemn din viața societății, nu se află în niciuna din bibliotecile noastre publice. Există însă câteva alte mărturii contemporane (unele chiar dintr'un număr al Curierului Românesc citat de Ollănescu în a sa Istorie a Teatrului), altele de mai târziu, care pot împlini în bună parte aceste lipsuri, isbutind să dea, dacă nu puțința unei exacte reconstituiri a reprezentației — mai ales ca decorație — dar cel puțin o caracterizare generală, cât mai apropiată de adevăr, a acestei dintâi reprezentații publice în limba românească, organizată de Societatea Filarmonică.

Spectacolul s'a deschis prin următoarea cuvântare plină de avânt patriotic și dragoste de artă o directorului școalei, Ioan Eliade :

„Domnii mei,

„Dacă istoria pentru întâmplările celor trecute este o povestire numai, teatrul ni le înfățișează însuși ; și dacă ea ne descrie patimele, greșelile și virtuțile oamenilor celor însemnați, teatrul ni le artă însuflețite. Achilii, Orestii, Brutii, Egistii, Alexandrii, Silli, Cesarii, Neronii pe șenă nu sunt mai mult niște nume numai de cari ne aducem aminte cu cinstire sau cu groază ; șena ne strămută peste veacuri și ne înfățișează pe însuși oamenii aceștia, ca niște modele însuflețite de virtute sau de viciu.

„Istoricii au vrut să arate Prinților și noroadelor eroismul și slăbiciunea națiilor ce au stătut asupra pă-

mântului și printr'insele să povățuiască pe cele de acum; însă poeții dramatici au făcut isprăvile cele mai minunate, și dacă moralistii prin învățăturile lor au vrut să dărapene obiceiurile cele ruginite și urâcioase, comedia, prin batjocora sa, luând în râs prejudețele și urâtele năravuri a fost biciul cel mai grozav al viciului celui îngâmfat. Adevărul acesta cunoscut din vremile cele mai vechi a străbătut veacurile și a ajuns până la noi.

„Grecii, Romanii, națiile cele mai luminate din ziua de astăzi l'au cercetat de aproape și s'au folosit dintr'insul; și acolo teatrul și-a făcut isprăvile sale cele mai adevărate, unde s'a și întrebuințat după cugetul său cel mai adevărat. Școala recomandază și insuflă binele, teatrul batjocorește și dărapănă răul, și legile însoțite cu religia vecinicesc patimele cele prefăcute în virtuți, nelăsând a se apropia viciul de dănele, ca, otrăvindule, să le răscoale împotriva fericirii noastre. După întemeierea școalelor în limba națională, după întocmirile cele mântuitoare ale Regulamentului Organic, idea teatrului național abia s'a ivit, și tot într'aceeași vreme s'a și simțit însemnătoarea lui trebuință, și tot într'aceeași vreme mii de inimi au fost într'o glăsuire, mulțime de bărbați au fost gata a se întrece cu a lor însăși cheltuială să înceapă și să ție această întocmire folositoare. Râvna lor, domnii mei, i-au făcut să creadă toate putincioase și le-a insuflat tot crezământul asupra aceloră ce i-au însărcinat cu formarea teatrului național; și cu adevărat această înflăcărată dorință a fost făcătoare de minuni, că și profesori și școlari s'au socotit și s'au făcut mădulari ai acestei societăți, au luat lucrul acesta ca însuși al lor și cu cele mai obositoare silințe s'au grăbit a se face și a se arăta vrednici de râvna, încredințarea și generositatea mădularilor Societății filarmonice.

„Cu suma ce pe toată luna se adună în cassa societății până la 70 împărătești, s'a închiriat o zidire și s'a mobilat cu cele trebuincioase, s'a pus în pension cinci

fete cu hrana, îmbrăcămintea și învățătura soțietății, s'a orînduit profesori, de declamație d-l Aristia, de muzica vocală până la o vreme d-l Bongianini și astăzi în lucrare d-l Conti, de dans d-l Diupor, carele este însărcinat cu pensionul fetelor ; s'au ținut și alte cheltueli neapărate și întâmplătoare ale școalei, s'au făcut hainele celor mai de căpetenie personaje ale tragediei de astă seară și avem o economie ca de 160 galbeni pe la mulți din soți, cari se află afară din capitală și nu a putut până acum cassa a-i strânge.

„În vreme de șapte luni, s'a făcut un mic curs de literatură, spre a pregăti pe școlari a simți frumusețele poezilor dramatici ; s'au exersat școlarii la declamație, dându-li-se înainte mai multe scrieri în prosă și în versuri ; s'au deprins pe cât a ertat vremea și întâmplările întru musica vocală și au început, spre formarea unui balet și grațioasa mlădiere a trupului, exercițiile dansului. D-l Aristia în vremea aceasta a nesocotit tot felul de osteneală și râvna celui mai înfocat patriot, făcându-se și mădular al soțietății, a jertfit și vreme și odihnă și a adus lucrul ca astăzi să îndrăznească a sui pe șenă înaintea d-voastră tragedia intitulată **Fanatismul**.

„Prin începuturile d-lui Bongianini, madam Caliope, una din școlarele școalei domniei-voastre, cutează, acompaniată de d. Șlaf, să cânte cavatina din opera lui Bellini **Piratul**.

„D-l Diupor, în toată vremea ce școlarele au fost încredințate sub îngrijirea dumnealui și d-nei madamei soției d-sale, s'a arătat către dânsule întocmai ca un tată de familie, silindu-se a le insufla moralul și buna cuvință și a le deprinde pe cât s'a putut întru buna și plăcuta purtare a trupului și a mișcărilor.

„D-l Mihalache Costache, care astăzi debută în rola lui Omar, învățătorul fetelor la românește, în vreme de șapte luni, începând de la slovenire, le-au adus în stare

a ceti, a scrie și a socoti ; și pe semestrul viitor, socotindu-se de către direcțiune de cuviință ca toți cei ce vor intra în cariera aceasta a teatrului să știe, atât pentru decorațiune, cât și pentru deosebitele costume, și teologia celor vechi, se va face și un curs de mitologie.

„Școlarii, cari sunt ca la trei-zeci la număr, ca să răspundă la râvna și generositatea dumnea-voastră și la silințele profesorilor lor, **au călcat în picioare toate prejudețele** și, ca să fie ascultători la glasul patriei, care îi cheamă a contribui și din parte-le spre a ei cinste întru formarea teatrului național, **mulți s’au arătat surzi la glasul naturii, părăsind și chiar pe ai lor părinți și preferind strămoșarea** și neaverea, ca să poată odată, înfățișând pe șena românească pe bărbații cei mari ai veacurilor trecute, a resplăti întemeietorilor teatrului românesc, **pomenind și recomandând numele lor până în cele mai de pe urmă veacuri.**

„In vremea aceasta de șapte luni, ca prin minune s’au săvârșit atâtea lucruri ce nu ar fi îndrăsnit cineva să aștepte, și această ispravă a săvârșit-o singură a dumnea-voastră râvnă, care nu a fost alta decât focul acela nemuritor, ce fără sfârșit viază în ceruri și care spre fericirea oamenilor se coboară ca să încălzească inimile lor.

„Râvna dumnea-voastră a făcut o mare ispravă, domnii mei, nu numai în sufletele pământenilor. Atâția din străini au cinstit această întrecere și nu au putut a se uita cu un ochiu rece la acest început cu adevărat național. Cu prilejul acesta mă socotesc dator a nu trece cu vederea pe toți aceștia din străini, cari s’au și văzut prin foile publice, și mai vârtos pe d. Dimitrie Viliș, carele cel dintâiu a introdus în Țara Românească metodelui Lancaster, prin care se învață tinerimea în toate școalele Principatului. Acest bun cosmopolit, care este una din caracteristicile adevăratului cetățean, văzând

punerea în lucrare și acestei folositoare întocmiri, nu a putut să privească la dânsa ca un om ce nu a contribuit vre-o dată spre binele acestui pământ, și s'a grăbit și aci a lua parte și a se înscrie mădular ajutător.

„Ertaji, domnii mei, această mică abatere a mea, care nu este alta decât o ispravă a haracterului Rumânilor, ce nici odată nu au fost străini către recunoștință.

„Am zis că în vreme de șapte luni, ca prin minune s'a săvârșit atâtea lucruri ; poate că a mea râvnă, domnii mei, mă face să măresc lucrurile, la cari în toate zilele cu a mea mulțumire am fost martor și fericiți îngrijitor ; poate că în ochii mei cei întunecați de mulțumire mi se par minuni cele ce s'au urmat în vreme de șapte luni, începând mai vârtos școlarele de la slovenire. D-nii profesori însă, mai smeriți decât mine, îndrăznesc a înfățișa pe școlarii dumnealor, nu cu trufie de formatori ai unui teatru, ci numai ca să arate dumnea-voastră rodul ce au putut aduce și să-și dea socoteala de vremea ce au întrebuințat-o, după însărcinarea și încredințarea ce au avut dela dv. și, dacă din scurtarea vremii, sau din sfiala școlarilor, neobicinuiți a se înfățișa în public, nu vor putea cu scumpătate a răspunde nădejdlor dv., sunt încredințat că generositatea dv., de care ați dat simțitoare dovezi, nu va goni atât de departe ertarea, ce este cea mai adevărată și iubită a ei fiică.

„Cercetarea de astăzi va da dovadă și despre vremea viitoare ; isprăvile de astă seară îmi vor da îndrăzneala a pune înainte și a vă recomanda silințele și dorul acestor tineri școlari, hotărâți a intra în **gurile cele veninoase ale prejudecății** fără a se sfii de dânsule și a se lăsa întru protecția dv. Sunt încredințat, domnii mei, că precum ați cunoscut cât este de trebuință un teatru național, asemenea cunoașteți și câte trebuesc unui tânăr ca să poată îndrăzni a se numi pe sine un bun artist sau actor : un chip interesant, un trup bine crescut și mlădios, un glas sonor și plăcut, un suflet trufaș și în-

drăsneț, o inimă de flacări, o creștere îngrijită, într'un cuvânt o cunoștință foarte cu scumpătate a artelor celor frumoase, și acest fel de oameni, domnii mei, sunt foarte rari în societate, cari să unească întru sine darurile firești cu mijloacele învățaturii și nici odată, nici noi, nici Europa întreagă nu se va putea făli adesea-ori cu artiști buni și mult va mai trece până să dobândească lumea un al doilea **Talma, dacă teatrul nu se va face o carieră pentru tinerime** și dacă acela ce se hotărăște a înfrunta ori-ce fel de prejudecată va fi socotit în societate ca un paria politic, ca un comediant lăsat în voia întâmplării, și nădăjduind a-și scoate a sa hrană, așteptând-o de la bunăvoința privitorilor. **Dacă însă se va face o direcție sub îngrijirea guvernului și o casă unde să intre veniturile teatrului și de unde actorii să se plătească ca niște slujbași ai statului întru formarea limbei naționale și a năravurilor, cu toate drepturile ce au și cei-alți slujbași, atunci tinerii cu talenturi și învățătură îi vom vedea, fără să se teamă de veninoasa limbă a oarbei prejudecăți, a se sui pe șenă și a încheia teatrul național, cum să fie de pildă și la alte noroade.**

„Cu această școală, domnii mei, ce domnia-voastră ați întemeiat, nu sunteți numai fondatori ai teatrului național, ci și literatura românească vă va fi în cea mai mare parte datoare. Câtă vreme este de când s'a început, și o mulțime de tineri se întrec a traduce bucăți dramatice. Marino Faliero, Amândoi Foscari, Mahomet, Alzira, Regul, Ermiona, câte-va vodevile și comedii, dacă sunt astăzi în limba românească, acestui început sunt datoare.

„Pentru rodul ce s'a făcut în vremea aceasta de șapte luni, astă seară se va înfățișa înaintea dv., iar pentru întrebuințarea sumelor ce ați bine-voit a mi le încredința, numindu-mă director și cassier al școalei Societății filarmonice, sunt gata, domnii mei, a înfățișa so-

cotelile înaintea d-v., și de veți găsi cu cale, îndrăsnesc a vă propune ca, sau însuși toți să bine-voiți a vă aduna la un loc, sau să numiți din sânul soțietății o comisie de câți-va bărbați, care va îngriji a primi această socoteală a o cerceta și a o face cunoscută dv.

„In cât pentru tragedia ce astă seară se înfățișează, fiind-că până acum nu am avut în limba noastră traduse și tipărite alte bucăți dramatice și fiind-că a trebuit să se dea în mâinile școlarilor o bucată clasică, atât pentru țesătura ei, cât și pentru toate amănuntele, ca să poată sluji de model spre învățătură, de aceea astăseară nefiind o reprezentație publică, ci numai un examen, firește a trebuit ca școlarii să se cerceteze de aceea ce au învățat.

„Acestea sunt, domnii mei, lucrările d-lor profesori și școlarilor școalei dumneavoastră, și ne place să credem că silințele d-lor vor fi asemenea ca și până acum sprijinite și încălzite de înflăcărarea dv. și mai vârtos de a bunului și înrâvnatului nostru Prinț, de la care toată țara așteaptă cu nerăbdare punerea în lucrare a înaltelor, bunelor și patrioticelor sale cugetări, între cari negreșit se cuprinde și această întocmire. Prinții și căpeteniile noroadelor pot să aștepte cu adevărat felurimi de laude și de cununi, dar numai acelea ce le împletesc și le recomandază poeții sunt vecinice și neveștejite, și pe teatrul acesta se va împleti cununa tuturor acelora ce au ajutat spre întemeierea lui.

Reprezențația a avut un deosebit succes și a stârnit atâta bucurie încât, mărturisește **Curierul Românesc** (citată de Ollănescu): „era cu neputință să descrie cineva patriotismul și naționalitatea (!!) ce erau zugrăvite pe fețele tuturorora, entuziasmul și aplausul cel mare la sfârșitul fiește-

cărui act și la sfârșitul tragediei, chemând pe fie-
ște-care școlar anume și pe toți împreună“. Des-
pre acest fericit rezultat, împreună cu amănunte
despre școală și profesorii ei, mai povestește și
următoarea scrisoare a unuia dintre tinerii elevi
ai Filarmoniceii, artistul de mai târziu **Ioan Curius**
(Curie), adresată în 1896 — Curius avea acum 85
ani — unui nepot al său :

„Iată tot ce am putut culege din slaba și bătrâna
mea memorie, despre care nici unul din autorii cari au
scris istoria teatrului național n’au vorbit.

„Aceste mărunțișuri sincere și exacte formează baza
glorioasă a școalei filarmonice. Partea cea mai frumoasă
a tinereții mele este piatra unghiulară a acestui măreț
edificiu românesc. M’a costat lacrimi de durere ca să
smulg din sufletu’mi dupe 60 de ani, aceste suvenire
sângeroase sigilate de un nobil patriotism.

„Eu eram elevul lui Aristia în clasa lui de limba
franceză. Aveam 17 ani. — Dragă copile, vino deseară
la școală, ca să citești pe o carte frumoasă, îmi zise
într’o zi Aristia. Chiar în ziua aceea m’am dus, seara.
La o masă mică, între două lumânări aprinse, era Aris-
tia, Eliad, Ioan Câmpineanu, Iancu Ruset și vre-o doi
sau trei streini. Indată Aristia deschide o carte (**Lua-
rea Corintului** de Lord Byron) tradusă în franțuzește,
și de Eliad în românește.

„Ca elevi se aflau vre-o zece tineri adunați pentru a
învăța să citească. Iată începutul școalei filarmonice !
Citirea pe această carte a ținut vre-o șase luni, dupe
care s’a hotărât să învețe elevii de rost tragedia de Vol-
taire, **Fanatismul**. Indată s’a făcut câte o hlamidă de
pânză, cu care să se îmbrace elevii când vor declama;
s’a închiriat o sală în centru orașului, unde să se exer-

citeze elevii ca cum ar fi pe scenă. Iată un mic semn de începutul teatrului ! Acest mic început a durat mai un an de zile. Lecțiile se făceau în toate zilele câte două, trei și patru ore pe zi. Indată se răspândește vorba că școala filarmonică face minuni mari. Toți copii boierilor celor mari dau năvală și cer să se înscrie ca elevi ; cu mare greutate îi face să înțeleagă că aceasta nu se poate. Numărul boierilor ca fondatori înmulțindu-se începu să se vorbească în secret că sub numele de școală se ascunde o asociațiune politică românească. Pe vremea aceea, Moldova și Valahia erau guvernate de generalul Chiseleff care auzind de toate acestea, a venit să viziteze școala și să vadă el însuși ce este. A felicitat pe Aristia și m'a sărutat și pe mine cu aceste vorbe : **Maladeț-hlopeț** ; și noi strigând : Să trăiască Chiseleff. Cu două sau cu trei luni de zile, începe Aristia a se ocupa de reprezentația lui **Mahomet**.

„El era artist celebru, pictor bun, arhitect, sculptor, poet ; despre toate avea idei mari și solide.

„El voia un teatru clasic ; a început a căuta prin bibliotecile călugărilor greci, cari erau în București, cărțile ce conținea costumele arabe și evreiești și astfel a confecționat costumele teatrului după acele modele antice, croind singur, din stofe bune, zugrăvind scena conform cu istoria, în cât a fost adevărată minune Sala Momulo.

„Pentru întâia dată de când există România s'a văzut un teatru Românesc, artiști tineri români de familii bune, muzică militară românească, parterul era plin de boierii cei mari ai țării, strigând în gura mare : Să trăiți copii !

„Se ridică cortina ; când am dat cu ochii de public am amețit ; lacrimile și sudorile mă înădușau. Aristia era sufler ; el striga : curaj ; nu mă lăsați copii ! și după un sfert de oră de amorțire, începe muzica militară a cânta și noi a vorbi.

„De la 34 până la începutul anului 37 s'a reprezentat

FANATISMUL
CĂR
MAXOMET PROOROKUA

TRAGEDIE ÎN CINCI AKTE;

TRADUSĂ DE

I. ELIADE

БУКЪРЕЩУ

ÎN TIPOGRAFIA ANI ELIADE

1831

Coperta interioară a tragediei „Fana-
tismul sau Mahomet Prorocul“ de
Voltaire, tradusă de I. Eliade, 1831

5 tragedii : 3 de Voltaire, adică **Fanatismul** de mai multe ori în care am jucat rolul lui Zopir ; Nicu Andronescu, rolul lui Mahomet ; Seid, un tânăr anume Diamant ; Palmira, o fată de bărbier.

„A doua tragedie a fost **Zaira**, în care am avut rolul lui Lusignan și colegul meu Andronescu pe Orosman ; pe Zaira și pe Fatime două tinere fete. A treia tragedie a fost **Alzira sau Americanii** ; rolul meu a fost Zamore și a lui Andronescu, Gusman ; Alzira o tânără femeie din Transilvania. A patra tragedie a fost **Virginia**, tradusă de Aristia din Alfieri ; eu am avut rolul lui Virginius, și Virginia, Efrosina Vlasto, și rolul lui Icilius l'a avut logodnicul ei, un tânăr Mavrodin. A cincea tragedie a fost **Saul**, în care un tânăr Olănescu a jucat rolul lui David și pe Regina Micol tot femeia din Transilvania.

„In acești trei ani, Aristia a făcut, ca un bun părinte sufletesc, educația fizică, intelectuală și morală ; pe mulți ne-a îmbrăcat și ne-a dat de mâncat pentru că mai toți eram copii săraci.

„Eu m'am născut în mahalaoa Sf. Nicolae din Șelari, în ulița, nu departe de Hanu Șerban-Vodă. Studiile le-am făcut în școala de la Sf. Sava. Toate tragediile în care am jucat, le știam de rost și n'am suferit nici odată pe Aristia să-mi sufle cuvintele.

„In toată țara bucurie mare, entuziasmul indescritibil !“....

A C T O R I I. Cei cari pentru întâia oară „pe orizontul României încălțară coturnul și reprezentară o tragedie clasică“ au fost, spune Eliade, următorii :

Doamna Caliopti, cântând Cavatina din opera **Piratul** de Bellini, a dat „cele mai mari nădejdi

de izbutire la muzică și tot parterul rămânând mulțumit de glasul cel dulce și mare al cântăreței române“.

Andronesqu în **Mohamed**, „carele în toată rola a dat cele mai mari nădejdi de perfecție, înfățișând pe cât se poate de bine ambiția, diplomația, impostura, gelozia și acel haracter sângeros“;

Cuște în **Zopir** „a arătat toate sentimentele câte insuflă pe un cetățean, patriotismul, virtutea, iubirea de fii și haracterul acel trufaș care însufletește pe un vrăjmaș vredinc de cinste“;

Diamand Nicolae în **Zeid** „a dat nădejtile cele mai mari, prin vioiciunea sa, că pe curând vom vedea pe scena românească pe Orest, pe Hamlet, pe Brutus și alții, și cu cea mai vie expresie a zugrăvit fanatismul și amorul“;

D-ra Rafta Micăalache în **Palmira**, „care, când s'a pus în pension atunci a început și slovenirea, care în vreme de șapte luni trecute, cu cea mai mare silință și repejune, a sărit de la cetit la rola sa îndestul de grea, ca să zugrăvească smerenia, amorul cel mai înfocat, fanatismul acela femeesc și copilăresc și în sfârșit, dintr'o copilărie atât de smerită, să se prefacă eroina cea răsbunătoare a părintelui și fratelui său și a păși până la sinceritate; toate aceste greutăți s'a silit să le învingă și și-a săvârșit a sa rolă îndestul de plăcut, prin care s'a văzut că vom putea avea

pe vremea viitoare o Electră, o Zairă și alte asemenea“;

Mich. Costache în **Omar** „și-a săvârșit a sa rolă cu cea mai putincioasă scumpătate, zugrăvind toată diplomația unui ministru, și ceea ce dă și mai bună nădejde este că în gura sa nici decum nu se auzia rima versurilor“;

Costache Dumitru în **Fanor** „a dat asemenea nădejdi minunate de a înfățișa un sfetnic domolit și povățuitor, și asemenea versurile în gura sa, făcând să se audă a lor armonie, își ascundeau rima“;

„Cu un cuvânt toți tinerii și-au jucat astfel rolele fiește-care, în cât mai puțin putea să ceară cine-va, dar mai mult niciodată. Fiește-care întrecea pe celălat, unul pe toți, toți pe unul.

„În minutul acesta, am dorit să nu fi fost Român, spre a putea cu toată slobozenia — fără de a mă teme de fanatism — a lăuda cât se cuvine pe acești tineri“.

Strălucita isbândă a începutului hotărâre pe membrii societății, cum era și firesc, să se îngrijească îndeaproape de progresele ei. Mai întâi s'a constituit, chiar în toamna aceluiaș an, un nou comitet de conducere, alcătuit și votat în felul următor (V. și anexa No. 3) :

President, Marele Vornic Gh. Filipescu, cu 25 glasuri.

Vice-President, Colonelul Câmpineanu, cu 21 glasuri.

Directorul școalei, **Ioan Eliade**, într'o glăsuire. Secretar, **Petru Poenaru**, cu 23 glasuri.

Mădulari: **Colonelul Nojin**, cu 16 glasuri; **Căpitan Voinescu II**, cu 10 glasuri; **Ioan Manu**, cu 11 glasuri; **Iancu Ruset**, cu 8 glasuri.

REALIZĂRILE SOCIETĂȚII FILARMONICE

Cea dintâi dintre realizările comitetului astfel alcătuit a fost să fixeze temeiurile societății într'un regulament foarte bine chibzuit (V. anexa No. 1) și care călăuzea de aproape mersul lucrărilor. S'a îngrijit apoi să se deschidă, la Școala Filarmonică, o secție de muzică instrumentală pusă sub conducerea maestrului Wachmann, fost capelmaestru în teatrul german al lui Müller, s'a cumpărat mobilierul și decorurile teatrului german de sub direcțiunea aceuiaș Müller și s'a închiriat pe seama societății sala lui Momulo. Elevii școalei, obligați să ia parte activă la reprezentațiile dramatice ale societății, au fost numiți bursieri, cu lefuri lunare „spre înlesnirea celor trebuincioase” (V. anexa No. 4).

Continuându-se astfel cu îmbunătățiri care să asigure întreprinderii succese materiale și de demnitate, s'a publicat în Noembrie 1835 primul număr din foaia oficială a societății, intitulată **Gazeta Teatrului Național** — cea dintâi revistă literar-teatrală apărută în principate —, redactată de Eliade, I. Voinescu II și B. Catargiu. A

apărut în 13 numere, până în Decembrie 1836. Cuprindea procesele verbale și înștiințările societății, dări de seamă despre reprezentațiunile dramatice, articole despre teatru și valoarea lui culturală de: Eliade, I. Voinescu II și B. Catargiu, apoi literatură variată și informații artistice și bibliografice. De remarcă judicioasele cronică dramatice ale lui Eliade, în care se critica cu asprime jocul actorilor — atitudine justificată prin temeinicia sfaturilor care călăuzeau spre realizarea artei adevărate — și un înălțător și optimist articol al lui B. Catargiu — unul din reprezentanții tinerimii culte, — în care autorul se ridică în contra prea deselor spectacole de comedie, arătând că actorul român este și poate fi mare numai în tragedie. (V. anexa No. 5).

În felul acesta societatea progresează, veniturile anuale se ridicau până la 25.000 lei, mai veneau pe deasupra donațiuni extraordinare pentru clădirea unui teatru, ca acelea ale lui Costache Manu (54.000 lei), C. Cornescu, C. Lipănescu, Al. Filipescu, C. Rasti și alții, putându-se astfel cumpăra, în Aprilie 1836 „locul d-sale Dragomanului Serafim, ce se numește Hanul Câmpinencei, drept 5500 galbeni“, destinat construirii unui Teatru Național al Societății Filarmonice. Pe acest teren s'a construit, după continue eforturi care au fost încoronate de succes tocmai în 1852, actualul Teatru Național din București.

Reprezentările dramatice se urmau în acest timp săptămânal, uneori chiar de două ori pe săptămână, jucându-se în mai puțin de doi ani câteva din piesele care formau gloria repertoriilor streine : *Amfitrion* de Molière în traducerea lui Eliade, *Amorul doctor* de acelaș în traducerea lui Em. Florescu, *Violențele lui Scapin* traduse de C. Rasti, *Doctorul fără voce* tradus de Maiorul Voinescu, *Prețioasele* traduse de Ion Ghica, *Șteful nerod* de Kotzebue tradus de Nițescu, *Grădinarul orb* de acelaș, tradus de Iancu Văcărescu, *Actorul fără voce* și *Triumful Amоруlui* compuse de Winterhalter și multe altele constituind succese deosebite, care culminară cu cea dintâi reprezentație de operă în românește : *Semiramide* de Rossini, pusă în scenă de Wachmann în Iunie 1836.

Repertoriul era așa dar destul de bogat și foarte bine ales (V. întreg, până în Aprilie 1836, în anexa No. 6) și corespundea planului hotărâtor și cu vederi largi al lui Eliade.

În acest timp Bucureștii sunt vizitați de învățatul blăjean Timoteiu Cipariu. Primit cum nu se poate mai bine la Eliade, Câmpineanu, Poenaru și alții, Cipariu rămâne uimit de poziția cea „frumoasă și romantică” a orașului și asistă la reprezentațiile românești ale Școalei Filarmone, despre care se exprimă în felul următor : „Miercuri (12/24 August 1836) am fost la Tea-

trul Național unde s'a parastisit 2 drame în câte 1 act. Și apoi să fi auzit glasul acțrițelor române cântând cu orchestra așa de frumos și cu măestrie, cât m'au furat, că până voiu petrece în București, la operă franțuzească sau nemțească, fleacuri, nu mă mai duc; mi-i scârbă într'adevăr de ticălosul și neghiobul glas al acestora; dar al româncelor noastre, tinere, frumoase, cu gust îmbrăcate; cât este de amăgitoriu împreunat cu măestrie! Ah! nu pociu să-ți descriu! Și apoi numai un an este decând au început l...". Entuziasmul stârnit de reprezentațiile Filarmonice va trece prin urmare și la Românii din afara hotarelor Țării Românești de pe atunci.

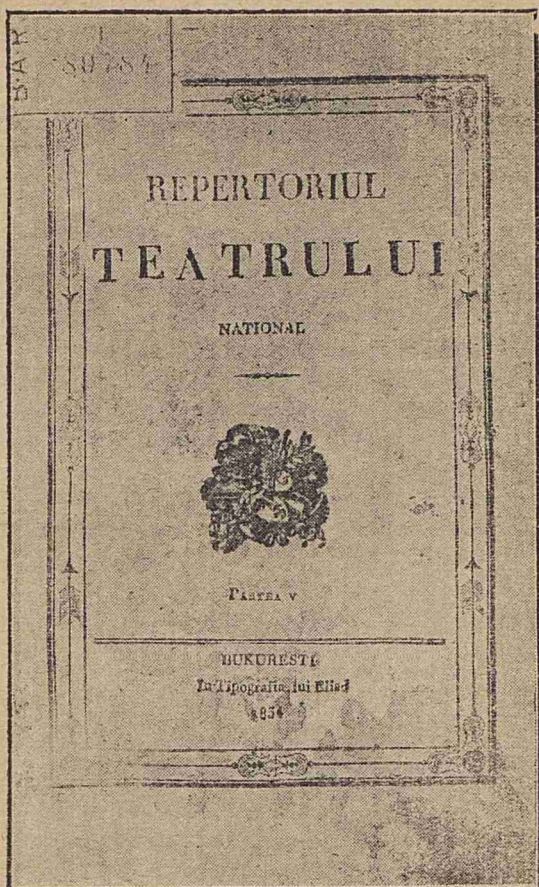
Astfel, grație sprijinului marelui patriot Ion Câmpineanu și prin stăruința neobosită și luminată a lui Ioan Eliade, care-și trăia în acest timp frumoșii săi ani de adevărată regalitate culturală, Societatea Filarmonică se află acum în culmea gloriei sale și avea îndreptați asupra-i ochii românismului întreg. Este interesant de relevat, în această privință, scrisoarea profesorului de literatură franceză dela Academia Mihăileană din Iași, L. Repay, un om destul de cult care, pentru vremea lui, putea aprecia asemenea fenomene cu deosebită justețe, adresată lui Eliade în 1836, în care-și arată entuziasmul față de realizările — minuni ale Societății Filarmonice și directorului ei Ioan Eliade și din care cităm următoarele:

DOMNULE.

„Acela carele cel dintăiu lucrează pentru regenerația morală a unei nații, el a primit solia sa din ceruri și este mai presus de orice judecată omenească. Răspłata lui este în recunoștința ce'i este datorare o viitorime întreagă, care va trăi într'o nouă viață. Ferească Dumnezeu, Domnule, să vă fac laude într'o vreme când în republica literilor laudele sunt o monedă, împărțită cu atâta îmbelșugare în cât și-a pierdut tot prețul. Eu întrebuițând scrisoarea mea spre un mai bun folos, voi vorbi în cea mai mare parte de fapta d-tale. De teatru național și de acest sbor al duhurilor către un viitor literar.

„S'a întâmplat să fiu de față la reprezentația unei bucăți jucate de trupa școlarilor români și am rămas în mirare, nu pentru că reprezentația a fost desăvârșită și nu a lăsat nimic să mai dorească cine-va, ci pentru că cu atâtea puține mijloace să improvize cineva, într'o limbă abia eșită din fașele sale, un teatru astfel alcătuit, este o minune ce numai patriotismul poate să nască. Fie cinste societății filarmonice care a înfruntat ori ce fel de stavile, și nu s'a temut a se trage înapoi, că prin a sa generoasă statornicie și stăruire a dovedit că simte cât este de însemnătoare însărcinarea cu care s'a încărcat !

„Când văz la reprezentațiile românești parterul umplându-se de acel glas al norodului, care oare când încă era poate cu totul strein la farmecul artei dramatice; când mă socotesc câte idei generoase pot să se frământa în aceste suflete de atâta vreme cufundate într'o oboseire apăsătoare; atunci simț tot folosul faptei ce soțietatea filarmonică a întreprins, și nimeni nu simpatizează cu mai mare vioiciune de cât mine, cu simțimintele ce o insuflă pe dânsa. Poate că este o ispravă ne auzită în existența națiilor contimporane, această simpatie pen-

Coperta exterioară a tragediei „**Fanatismul**“, tipărită și adăogată în 1834.

tru o inovație care, la cea dintâiu vedere, se arăta că nu i-a venit vremea încă. Abia s'a deschis teatru d-voastră și repertoriul românesc are acum la 50 de bucăți traduse din franțuzește și nemțește.

„Persoane din clasele cele dintâiu ale ierașiei dumneavoastră socială se grăbesc a închina ceasurile lor de odihnă în ostenele literare ; fiind lipsă de o clasă de bărbați literați, care nu poate fi în ființă acolo unde lucrurile de felul acesta nu se află, dumneavoastră aveți o mulțime de persoane însemnate care au fală de a se face uneltitorii regenerației sociale a nației ; o însărcinare așa de înaltă îi așează mai presus de toate laudele.

„Din toată inima doresc, domnule, ca aceste frumoase începuturi să-și dea rodirile ce așteaptă toate sufletele patriotice și generoase, și mai cu deosebire doresc ca Moldova, această soră geamănă a țării rumânești, ce are atâtea drepturi în interesul ei, să urmeze un asemenea frumos exemplu : ursitele literare acestor două părți ale uneia și tot aceleiași nații sunt nedespărțite, și Moldovenii vor vedea fără îndoială cu recunoștință toate câte frații lor au făcut ca să pue temelie unei literaturi naționale“...

Prin înrâuririle manifestărilor sale care deșteptau în suflete sentimente înalte și prin ecourile cu larg răsunet stârnite pretutindeni, Societatea Filarmonică părea deci pornită să realizeze și să întărească — peste scopurile ei obișnuite — unitatea culturală a neamului și să pregătească pe cea politică.

AMESTECUL S'au iscat însă vânturi
STREIN ȘI DIZOL- contrarii. Imprejurările
VAREA SOCIETĂ- politice și oamenii —
ȚII FILARMONICE mai ales oamenii! — au
 căutat chiar de la înce-

put să loviască în Societatea patronată de Ion Câmpineanu. Diplomația rusească, către care se aplecase domnitorul Alexandru Ghica și contra căreia s'a ridicat încă din 1832 Eliade cu **Repede** **anunțată de ochiu asupra limbei și încrepuțului** **Românilor**, nu putea vedea cu ochi buni această deșteptare și manifestare a conștiinței naționale românești. Baronul Ruckman, consulul rus la București, veghia și pâra. Iar domnul, ca să se mențină în scaun, executa. Motivul principal fu găsit în faptul că din sânul Societății Filarmonice se înjghebase o nouă societate secretă „spre a forma, spune Eliade, o stângă în Generala Adunare, cu îndatorirea de a susține guvernul în cele legale și patriotice și de a i se opune în orice abatere”, în care intrară: Ion Câmpineanu, Ioan Eliade, Gr. Cantacuzino, Ion Voinescu II, Iancu Ruset, Jancu Filipescu, Bălăceanu și Iancu Văcărescu.

Principiile noiei societăți susțineau — în preajma revizuirii Regulamentului Organic — unele reforme care loviau direct în suzeranitatea și interesele rusești. Principiile erau și politice și culturale: 1. Căderea protectoratului exclusiv al Rusiei și garanția colectivă a Puterilor

europene, 2. Egalitatea tuturor Românilor înaintea legilor, 3 Emanciparea Țiganilor, 4. Contribuțiuni generale, 5. Responsabilitatea miniștrilor, 6. **Libertatea tiparului**, 7. Regenerarea și respectul tractatelor României cu Turcia, 8. **Instrucțiunea obligatorie și integrală a fiilor României**, 9. Emanciparea mănăstirilor închinat sau executarea testamentelor fondatorilor, 10. Confederațiune sau **uniune**, nu **unitate** cu Moldovenii și alți popoli vecini, respectându-se autonomia fiecăruia, 11. Articol pivotal : spre punerea în lucrare a acestor principii : ordine, tact, timpul necesar și prudență.

Era deci fatal ca baronul Ruckman să uzeze de toate mijloacele ca să compromită Societatea Filarmonică și pe membrii ei. Isbuti mai întâi, față de marea influență a lui Ion Cămpineanu, să stârnească gelozia lui Alexandru Ghica, iar prin corupție — ajutat de elemente străine și chiar pământene, dintre acelea pe care Eliade le categorisi mai târziu sub numele de Sarsailă, — să deslănțue neînțelegeri între membrii Filarmonice. Sistemul baronului a fost dintre cele mai bune. Momulo, din ordin, nu va mai închiria sala pentru reprezentații românești, privilegiile acordate societății vor fi retrase, membrii risipiți. Intre Cămpineanu și Eliade se va deschide o prăpastie. Cu sfârșitul anului 1836 încetează și activitatea Societății Filarmonice.

URMĂRILE SOCIE- TĂȚII FILARMO- NICE

N'a fost însă o nimicire, ci numai o înfrângere. Istoria noastră politică și culturală a mai cunoscut în decursul veacurilor multe asemenea înfrângeri, dar după fiecare ingenunchiere, și reînălțarea a fost mai puternică. Sămânța aruncată de Societatea Filarmonică n'a mai putut fi oprită din creșterea ei. Și roadele — întârziate din cauza vânturilor neprielnice — și-au dat totuși binefacerile lor.

După o perioadă de decădere de vreo câțiva ani, în care timp scânteia teatrului românesc de-abia mai licărea în reprezentații întâmplătoare de amatori fără pregătire suficientă, iar gustul de teatru era întreținut de către companiile streine de operă ale lui Sansoni și ale Henrietei Karl, — s'au ridicat deodată foștii elevi ai Filarmoniceii cari, în 1844—1845 reiau reprezentațiile românești. O trupă de diletanți a lui C. Caragiale și C. Mihăileanu juca în București de două ori pe săptămână bucăți dramatice originale de C. Caragiale, C. Bălăcescu sau din repertoriul mai nou și mai bogat al lui Vasile Alecsandri. Se vor mai organiza între timp și alte trupe, a lui Millo și Halepliu, iar guvernul va încerca în 1844, tot cu Eliade, o nouă școală dramatică și va sprijini oficial clădirea teatrului național.

Acestea toate au fost desigur consecințele firești ale Societății Filarmonice. Ea a contribuit

prin urmare la deșteptarea și înălțarea sufletului românesc de pretutindeni; tot ea a dat avânt literaturii dramatice originale și datorită ei s'au provocat și înmulțit mijloacele pentru construirea unui Teatru Național, realizat după revoluția din 1848 și inaugurat de trupa lui C. Caragiale și Wachmann în 1852. Iată în rezumat urmările benefăcătoare ale instituției dela a cărei primă biruință sărbătorim azi o sută de ani!

Cei trei luceferi ai Societății Filarmonice dela 1834 — Ion Câmpineanu, Ioan Eliade și C. Aristia — merită dar întreaga noastră recunoștință, iar activitatea și sacrificiile lor pot servi ca exemplu și îndemn.

ANEXE

I

REGULAMENTUL SOCIETĂȚII FILARMONICE

SCOPUL SOCIETĂȚEI

Art. 1. Societatea filarmonică se alcătuește de atâția soți câți de bună voe se vor înscrie ajutători spre ținerea școalei acestei societăți.

Art. 2-lea. Soț ajutător se poate numi ori cine, care va ajutarea școala cel puțin până la șase galbeni pe fie care an, fie de ori ce nație și de amândouă seculurile; va fi însă dator a face arătare către comitet printr'un înscris arătător pe câtă vreme voește a răspunde suma făgăduită.

Art. 3-lea. La cei cari vor ajutarea cu mai puțin de șase galbeni, fără a îi numi soți, Societatea le va face o carte de mulțumire pentru darul ce au făcut.

Art. 4-lea. Afară de soții ajutători, Societatea va putea numi și soți corespondenți sau onorari, cari prin ale lor cunoștințe vor putea folosi lucrările societății.

Art. 5-lea. Scopul Societății filarmonice este cultura Limbei Românești și înaintarea literaturii, întinderea muzicii vocale și instrumentale în Prințipat și spre acestea formarea unui Teatru Național.

Art. 6-lea. Spre acest sfârșit soțietatea cu banii ce se strâng în casă de la soți și din alte măsuri, va ținea o școală de băeți și de fete dupe chipul următor:

I. Se va orândui un profesor de declamație, unul de muzica vocală, altul de cea instrumentală, unul de danț și de deprinderea armelor și unul de limba românească pentru fete sau și băeți, carele va fi dator a învăța cele ce se coprind în cele dintâiu trei clase de începători, potrivit după cum se învață în școalele Naționale, și pre lângă acestea va da fetelor și băeților și o mică idee despre Mitologie, ca una ce easte trebuincioasă pentru multe cuvinte în partea dramatică.

II. Se vor ținea atâtea fete în pansion câte va cere trebuința și vor erta mijloacele, cu hrana, îmbrăcămintea și învățătura din casa Soțietății.

III. Se vor da școlarilor spre ajutor cât vor fi la învățătură o mică ajutorință în bani pe fiștecare lună și pentru aceasta atât ei cât și fetele, se vor îndatora prin înscris că, săvârșindu-și învățăturile, se vor hotări de actori în Țara Românească, după Regulamentul ce se va alcătui despre datoriile și drepturile actorilor și despre leafa lor.

COMITETUL SOȚIETĂȚII

Art. 7-lea. Obștea soților, neputând tot-d'auna a se aduna ca să se chibzuiască asupra trebuințelor și asupra ocârmuirii școalei, adunându-se odată pe fie-care an, va alege din sânul său un Comitet de opt mădulare, pe care îl va numi **Soțietate Filarmonică în lucrare**, și care va lucra în numele a toatei obștei Soțietăței.

Art. 8-lea. Acest comitet se va alcătui de un Prezident, un Vițe-Prezident, un Director, un Secretar, și patru mădulare din care unul va fi casier dupe încrederea Comitetului.

Art. 9-lea. Pre lângă acest Comitet se va adăoga cu

leafă din casă doi scriitori, din care unul va fi ajutorul directorului și arhivist, iar cel-alt va fi ajutor Secretarului și strângător de bani.

Art. 10-lea. Aceste opt mădulari se vor aduna regulat odată pe săptămână în ziua ce se va găsi cu cale de cei mai mulți, și în adunările sale va prezida președintele, în lipsa lui vișe-președintele, iar în lipsa vișe-președintelui, va prezida mădularul ce va avea întâiere de numele familiei sale în rândul alfabetic latinesc.

Art. 11-lea. Lucrările acestui Comitet vor fi:

I. A întocmi școala dramatică și stat pe fieșcare lună pentru toate cheltuelile trebuincioase.

II. A primi raporturile dela director despre pășirea școalei ce va fi sub ocârmuirea lui : a cerceta socotelile ce le va da ; prin foile publice ale împărtași soților ajutători și a se chibzui pentru neîmpiedecarea școalei și înaintarea învățătorilor.

III. A se chibzui despre bucățile dramatice ce se vor da în mâinile școlarilor întru aceea ce se atinge de meritul bucății și de corecția limbei.

IV. A îngriji pentru venituri și cheltueli, cheltuind cu măsură și potrivit cu mijloacele casei, economisind tot-d'una cum să se formeze și o casă de rezervă.

V. A putea din astă casă de rezervă a întrebuița sume potrivite pentru gratificații la profesori și școlari, pentru tipări de bucăți dramatice, (care vînzându-se va îngriji a intra banii cu folosul lor în casă) și pentru răsplătiri la traducători și autori de bucăți dramatice. Deliberațiile în seanțele Comitetului se vor face, precum și în adunarea obștească a Soțietății, dupe majorarea glasurilor ; ori când voturile se vor împărți în două părți d'opotrivă, atunci votul președintelui va hotărâ deliberația.

Comitetul va putea intra în lucrare și chiar când la vre o seanță se vor afla față numai trei mădulare dinpreună și cu directorul.

Art. 12-lea. Lucrările acestea tot-d'auna se vor împărtăși soților ajutători prin foile publice.

OBȘTEA SOȚIETĂȚII FILARMONICE

Art. 13-lea. Adunarea obștească de toți mădularii Soțietății se va face odată pe an în București în luna lui Martie, și în ziua ce se va hotărî de către Comitet prin foile publice, cu opt zile înainte. La această adunare se va da socoteală de toate lucrările ce va fi făcut peste an Comitetul; se vor alege alte mădulari ale Comitetului sau se vor întări tot cele din nainte; se vor hotărâ lucrările principale, cu care va avea a se ocupa Comitetul pe anul următor; se vor face însfârșit desbateri și hotărâri asupra proiectelor ce fieșcare mădular poate să dea în chibzuirea obștei Adunării a Soțietății.

Art. 14-lea. Votările pentru alegerea Comitetului vor fi dupe chipul următor:

I. Se va vota pentru prezident.

II. Pentru vișe-prezident.

III. Pentru director.

IV. Pentru secretar.

V. Pentru cele patru mădulări, deodată pe o hârtie.

Art. 15-lea. Nici un soț în adunările obștești nu va putea trimite vechil în locu-i, ci va fi dator singur a fi de față.

Art. 16-lea. Fiște-care mădular, soț ajutător sau corespondent va avea o diplomă cu pecetea Soțietății, cu iscăliturile mădularilor Comitetului după rândul alfabetic precedate de a Prezidentului sau de a vișe-prezidentului în lipsa celui dintâiu.

Art. 17-lea. Fiește care soț ajutător se socotește firește lepădat din Soțietate, când în vreme de un an nu va plăti a sa făgăduință de ajutor la școală.

Art. 18-lea. Fiește care soț ajutător va avea vot numai în adunările obștești, nu însă și lucrările Comite-

tului, unde va putea oricând să vie ca un privitor și a'și da părere, fără de a avea glas deliberativ.

Art. 19-lea. Această societate va fi înființată până când vor fi și soții cari o alcătuiesc; și fiește care mădular va fi socotit de soț până atuncia până când printr'o hârtie formală va arăta singur că se leapădă.

DIRECTORUL ȘCOALEI

Art. 20-lea. El va ocârmui școala dupe programa învățăturilor hotărâte de comitet, va priveghea la îndeplinirea datoriilor profesorilor și școlarilor; ca unul ce este de aproape privitor al pășirii lucrărilor, va depărta pe școlarii nesilitori, sau le va tăia ajutorul ca să nu se facă cheltueli zadarnice, și va certa pe cei răsvrătitori; prin aprobația Comitetului va schimba profesorii; într'un cuvânt va ocârmui întru toate atât școala cât și seriile de reprezentație prin școlari; va arăta Comitetului cheltuelile ce trebuesc ca să se poruncească a se trece în bugetul ce Comitetul va întocmi pe fiește care lună înainte; iar pentru cheltuelile mărunte și neprevăzute se va alcătui un jurnal de comitet, prin care se va hotărî până la ce sumă se va putea întinde directorul peste buget ca să nu facă piedici, adunându-se mădulările Comitetului numai odată pe săptămână; va îngriji ca hainele sau garderoba ce se face cu cheltuelile societății, cărțile ce se tipăresc și se cumpără, notele ce se aduc și se scriu, să nu se înstreineze și să alcătuiască un repertoriu pe seama fiitorului teatrului național.

Art. 21-lea. Directorul va convoca Comitetul în seanțe extraordinare, ori când va socoti că trebuie a se face vre-o punere la cale fără zăbavă. Toate hârtiile alcătuite de el însuși sau intrate în mâna sa din partea mădularilor societății, a profesorilor, a școlarilor sau a particularilor el le va înfățișa Comitetului, și dupe a lui hotărâre el va face punere la cale și le va da întru păstrarea secretarului.

SECRETARUL

Art. 22-lea. Secretarul va fi din numărul celor opt mädulari.

Art. 23-lea. El va alcätui toate hârtiile câte se vor găsi cu cale de către soțietate, va primi hârtiile cele săvârșite, le va face **Dele**¹⁾, și le va ține în păstrare până la sfârșitul anului când le va depune pe urmă în arhivă dupe număr și dupe listă pe care o va iscăli însuși și arhi-stul²⁾.

INSEMNARE

Comitetul în curgerea lucrărilor sale va face băgările sale de seamă asupra modifi cației acestui Regulament, și la obșteștile adunări le va propune ca cu vreme să se poată desăvârși întru accia ce neîncercarea n'a putut să prevadă.

1) Dosare.

2) Arhivarul.

II

„PLINII DE RÂVNĂ AMATORI” CARI AU AJUTAT SOCIETATEA FILARMONICĂ IN 1834

Galbeni pe lună		Total în lei
1	D-1 Aristia până la 1 Septembrie	288
1	„ Banul Băleanu, pe un an	768
1	„ A. Belul până la 1 Septembrie	288
1	„ C. Brăiloiul până la 1 Octombrie	320
2	„ Marele Postelnic G. Bibescu până la 1 August	512
1	„ Sc. Bărcănescul până la 1 Iunie	192
1	„ Stolnicul Brătianul	256
1	„ Medeln. Budişteanul	256
1	„ Hatmanul A. Villara, 1 August	256
1	„ I. Vlădoianul, la 1 Iunie	192
1	„ D. Villiè, 10 galbeni pe an, iar pe 6 luni	160
1	„ Căpitanul Voinescu II, până la 1 Maiu	160
1	„ Hrist. Vrana, până la 1 Maiu	160
2	„ Spătarul C. Ghica, până la 1 Februarie.	128
1	„ Dvron. Dim. Ghica, până la 1 Iulie.	224

1	„	Maiorul N. Golescul, până la 1 Februarie .	128
1	„	Cămin. Dădulescul, până la 1 Septembrie.	288
$\frac{1}{2}$	„	N. Daniilopulo, până la 1 Iunie	96
3	„	I. Eliad, până la 1 Septembrie	894
—	„	Vist. N. Ionescul. 10 galbeni pe an, începând dela 1 Iulie, iar pe 6 luni . . .	160
$\frac{1}{2}$	„	Log. C. Cantacuzino, până la 1 Octombrie	160
1	„	Aga M. Cantacuzino, până la 1 Iulie . .	224
—	„	Clucer Grg. Cantacuzino, până la 1 Iunie	384
—	„	Colonel Câmpineanul, pe un an	1536
1	„	Căpitanul Cornescul, până la 1 Aprilie .	128
$\frac{1}{2}$	„	Căpitanul Costescu, până la 1 Aprilie .	64
1	„	Maiorul Kretzulescu I, pe un an	384
1	„	M. Lahovari, pe un an	384
1	„	Cămin. C. Manu, până la 1 Iunie . . .	192
1	„	Comisul I. Manu, până la 1 August . .	256
2	„	Michălescu, până la 1 August	512
—	„	Dvorn. A. Nenciulescu, 25 galbeni pe an, plătiți	800
1	„	Colonelul Nojin, până la 1 Noembrie . .	352
2	„	I. Oteteleşanu, până la 1 Iunie. . . .	384
2	„	T. Opran, pe un an	768
$\frac{1}{2}$	„	Maiorul Popescu, până la 1 Iunie . .	96
1	„	Poenaru, directorul școalelor, până la 1 Septembrie.	288
2	„	T. Paladi, începând de la 1 Aprilie, 10 galbeni pe an, iar pe 6 luni	160
1	„	I. Roset, până la 1 Octombrie	320
1	„	Sc. Roset, pe un an	384
$\frac{1}{2}$	„	Parucic. A. Roset, până la 1 Ianuarie .	96
$\frac{1}{2}$	„	Grg. Racoviță, până la 1 August . .	256
$\frac{1}{2}$	„	Slug. Rioșanul, pe un an	192
2	„	I. Slătineanu, până la 1 Iunie	384
1	„	Căpitanul Socolescu, până la 1 Octombrie.	320
$\frac{1}{2}$	„	Parucic. Stoica, până la 1 Iunie . . .	76

2	„ D-1 I. Trăsnea, până la 1 Iulie.	448
1	„ C. Faca, până la 1 Iunie.	192
3	„ Dvrn. A. Filipescu, până la 1 Iunie . . .	576
3	„ Colonelul C. Filipescu, până la 1 Febr. .	192
1	„ Parucic. M. Filipescu, până la 1 Februarie	64
1	„ Căpitanul Ciocârdia, până la 1 Iunie . .	193

Total . . 16.518

III

COMITETUL SOCIETĂȚII FILARMONICE (După Almanahul Statului, 1836)

Prezedent : Domnul George Filipescu, Marele Dvornic, și cavaler a mai multor Ordre Impărătești.

Vițe-Prezedent : Domnul Ioan Cămpineanu, Colonel și Cavaler a mai multor Ordre Impărătești.

Directorul : Domnul Ioan Iliad.

Secretarul : Domnul Petrache Poinar, Comis.

MĂDULARII COMITETULUI

Domnul Nojin, Colonel și Cavaler a mai multor ordine Impărătești ; Ioan Voinescu, Căpitan Oștirii Românești ; Ioan Manu ; Ioan Roset, Cavaler și Secretar la Agricultură.

MĂDULARII SOCIETĂȚII FILARMONICE

D-nii Alexandru Vilara, Marele Hatman și Ministru Finanții ; Aristia, Profesor Național ; Gramon, Colonel

și Cavaler ; Grigorie Cantacuzino, George Golescu, Grigorie Alexandrescu, Grigorie Obedeau, Dimitrie Ghica, Dimitrie Haleplogu, Diamandi, Ioan Trăsnea, Ioan Slătineanu, Ioan Vlădoianu, Constantin Filipescu, Colonel, Constantin Cornescu, Constandin Brăiloiu, Manolache Florescu, Nicolae Golescu, Nicolae Daniilopolu, Parucinic Stoica, Parucinic Roset, Scarlat Crățulescu, Ștefan Golescu, Căpitan și Cavaler.

IV

BURSIERII SOCIETĂȚII FILARMONICE

D-1 N. Andronescu	lei 80 pe lună
„ Olănescu	„ 80 „ „
„ I. Curie	„ 80 „ „
„ N. Diamandi	„ 80 „ „
„ C. Mihalache	„ 80 „ „
„ C. Dumitru	„ 80 „ „
„ I. Râmniceanu	„ 80 „ „
„ Dăscălescul	„ 70 „ „
„ Mincul	„ 70 „ „
„ S. Petrescul	„ 60 „ „
„ Ciculescul,	„ 60 „ „
„ Buroleanu	„ 60 „ „
„ Tângoveanu	„ 60 „ „
„ A. Simionescu	„ 60 „ „
„ Valgher	„ 60 „ „
„ Petre	„ 40 „ „

Total lei 1100

V

TEATRUL NAȚIONAL

de B. Catargiu

„Trei ani sunt de când voința unui om, voință însă de acelea ce nu o oprește nici o stavilă, nu se cleatănă de nici o isbire, făcu pentru întâia oară, ca rumânul să încalțe coturnul, să ia masca comică și să facă să răsune pe șenă astă limbă, ce mai înainte de cincisprezece ani, socotea cineva că nu este în stare decât să exprime cunoștințele muncitorului sau cel mult, care era și mai rău, rătăcitele idei ale logofeților vremii.

„De atunci tinerii actori rumâni se încearcă mai la toate ramurile dramatice, și, cu toate că astă grabă de a coprinde deodată mai multe talente de naturi deosebite, se părea un fel de zăticnire la înaintarea lor, dar un ochiu încercat trebuia să vază în acea grabă și nesațiu, un entusiasm, de a se săvârși de un om singur aceia ce prin alte părți săvârșesc mai mulți; și entusiasmul tot-d'auna a săvârșit minuni. Un asemenea ochiu în loc de a se posomorâ la acel fel de neorânduială, zâmbea înaintea nădejdi și aștepta cu încredințare minunile. Acești noi actori luară dearândul toate felurile dramatice, și încercară și opera și vodevilul și tragedia și dra-

ma și comedia și dupe potrive vremii și a mijloacelor, la toate se arătară mai presus de nădejdiile chiar a începătorilor teatrului național. Bine ar fi fost însă ca dreptul entusiasm ce auditorul simți atunci să fi fost mai mărginit, căci aplauzele lui cele fără vreme făcură pe necercații autori a se crede desăvârșiți artiști, și în locul griii de a se perfecționa, le intră o mândrie oarecum, și o încredințare că ori-ce fac, place, și că parterul e dator să bată în palme, după aceste afectații, lipsă de bune orândueli ș. c. 1.

„Două spițe din toate ramurile dramatice, de și se arătară la început în teatru, dar pe urmă se uitară cu totul: Tragedia și Drama. Abia Melpomene își arătă sângerosul pumnar pe șena rumânească și numai decât peste sângele tragic, Terpsichore începu a trage dănțuiri burlești și toată iluzia rumânului se strică, nimic sublim, nimic de simțire nu se mai văzu, nimic nu mai mișcă inimile noastre, nimic numai făcu să mai vărsăm o lacrimă. Cântecul și râsul, satira și ridicolul. Dar rumânul s'a văzut că nu e făcut pentru aste, căci cât privitorul se ostenea să râză, actorul cu cântecul pățea ca **Sosia** cu **Mercur**, că publicului nu'i plăcea muzica.

„Satira mai mult mușcă decât face bine și rumânul a fost destul mușcat, acum cere folos și vrea să se vindece ; destul i-a fost inima rece, acum va să i se încălzească. N'are trebuință de cântare pentru că n'are poftă de joc.

„O nouă scântee electrică era trebuincioasă ca să'i deștepte din trista amorfie și să arate drumul actorului pe care să apuce încât el să simță plăcerea în profesia sa și privitorului să insuflă și mulțumiri și lacrimi și recunoștință și bine-cuvântare.

„**Misantropia** și **pocăința** fu a doilea piatră de încercare rumânului. Actorul rumân la glasul autorului neamț se strămută plin de lacrimi își învață rola și lacrimi ade-

vărate vin pe șenă și tot parterul e stropit de lacrimi. Slavă dar nemuritoare autorului german, și cinste și recunoștință traducătorului rumân pentru frumoasa sa alegere și norocita traducție ! și unul și altul contribuie la această fericită prefacere. Astă traducție fu pricina de o nouă dovadă și de talentul actorilor și de aceia ce poate limba noastră sub pana unui artist.

„**Misantropia și pocăința**, se puse zic pe șenă și toți încetară de a mai zice ca până acum :

„**Actorii rumâni ar face ceva, dar le trebuie vreme și învățătură, exemple, modele, profesori și c. I.** „Un glas era în tot parterul și un glas era în tot orașul a doua zi :

„**Actorii rumâni simt, joacă iar nu se joacă, actorii rumâni au zugrăvit și au arătat în ființă simțitatea autorului german**“. Și e adevărat ; chiar autorul de ar fi fost de față la reprezentația rumânească s'ar fi văzut mai bine pe sine în oglinda inimii rumânilor.

„Dece actorii rumâni fură într'o zi aceia ce nu putură fi în ani ? pentru că trei ani au umblat încercând, pentru că în trei ani erau rătăciți în drumul lor, și pentru că într'o zi se văzură la sine, se văzură la locul lor.

„Lăsați dar, voi fii ai celor mari domnitori ai lumii, bufonăria, lăsați starea pe seama acelor suflete îngheșuite, pe seama acelor duhuri sărace. Părinții voștri au fost mari și voi nu puteți fi mici. Vrei ca actorul rumân să arate ce este ? fă-l să trăească în elementele strămoșilor săi. Slava, amorul, generozitatea, patriotismul, răsunarea, trufia, dreptate, iată ce-i trebuie lui ca să fie mare. Dă-i tragedii sângeroase și drame scrise cu lacrimi și le va juca bine. Nu îi da comedia, că el nu știe să fie bufon, el n'a știut a se slugări și a se maimuți ; nu'l vei vedea niciodată să-și știe rola pentru că nu-i place nici în glumă a fi măscăriciu.

„Priviți teatrul o școală de moral, și veți găsi pe ac-

tori mândri de a fi profesori norodului, și veți avea și actori buni ; faceți pe actorul rumân să meargă singur îmbulzit de sine, înecat în lacrimi pe amvonul său, să învețe, să înduplece, să miște inimile, să pornească lacrimile, să se simță fericit și mândru de profesia sa. Nu-l târați în silă a'i pune peruca bufonului în cap, a'l face o caricatură și a'l umili spre a se scălâmba înaintea unui public. Că și el e rumân și singur nu știe să și dea socoteala de ce nu-i place. Asta e misterul teatrului socotit în adevărata lui însemnare, și astfel a fost socotit și între cei vechi.

VI

REPERTORIUL TEATRULUI SOC. FILARMONICE

TIPĂRITE :

Fanatismul, de la Volter de I. Eliad.

Amfitrion, de la Molier, idem.

Regulu, de d-nu I. Văcărescul.

Ermiona, Idem.

Eraclie, de la Corneil de d-nu I. Roset.

Prețioasele, de la Molier de d-nu I. Ghica.

Ștefu nerod, dela Coțebu, de d-nu Nițescul.

Bădăranul boerit, de la Molier, de d-nu căpitanul Voinescul.

Violeniile lui Scapin, de la Molier de d-nu C. Rasti.

Sgârcitul, dela Molier de d-nu I. Roset.

Gemenii din Bergam, dela Florian, de d-nu Praporgic I. Florescul.

Triumful amorului, compus de d-nu Winterhalder.

Actorul fără voe, idem.

CELE SUBT TIPAR :

Sicilianul sau amorul zugrav, de d-nu Șt. Burchi.

Grădinarul orb sau Aloiu înflorit, de la Coțebu de d-nu I. Văcărescul.

Văduva vicleană, dela **Goldoni**, de d-nu C. Moroiu.
Virginia, de la **Alfieri**, de d-nu C. Aristia.

CELE CE SUNT A SE TIPĂRI

Matilda, compusă de d-nu Cesar Boliac.
Saul, de la **Alfieri**, de d-nu C. Aristia.
Marino Faliero, de la Biron de I. Eliad.
Zaira, de la Volter, de I. Eliad.
Intriga și amorul, de la Șiler de d-nu Colonelul Câmpineanul.
Cina între prieteni, de d-nu I. Roset.
Nebunul de la Peron, idem.
Incurcătura, dela Coțebu de d-nu G. Munteanu.
Doctorul fără voe, de la Molier, de d-nu Maiorul Voinescul.
Gheorghe Dandin, sau bărbatul cornat, de la Molier, idem.
Silita căsătorie, de la Molier, de d-nu C. Aristia.
Amorul doctor, dela Molier, de d-nu M. Florescu.
Crispen, sau rivalul stăpânului său, de d-nu Șt. Burchi.
Turcare, idem.
Bolnavul imaginar, de la Molier, de d-nu Grig. Grădișteanul-fiul.
Les amans magnifiques, de la Molier, de d-nu C. Rasti.
Misantropia sau pocăința, de la Coțebu, de d-nu căpitantul Voinescul.
Demoazela Alice, idem.
Somnambula sau Insomnambula, de la Scrib, de d-zelea Smărăndița Porumbari.
Nepotul în locul unchiului, de d-nu Vinterhalder.
Junia lui Carol al II-lea, de d-nu Căpit. Voinescul.
Meropa, de la Volter, de d-na Catinca Sâmboteanca.
Britancu, de la Rasin, de d-nu I. Văcărescul.

VII

DIN „MAHOMET SAU FANATISMUL” DE VOLTAIRE, TRADUS DE IOAN ELIADE

ACTUL II, ȘENA V

Zopir, Mahomet

ZOPIR.

Ah ! durere povăroasă, adânc al morții lăcaș !
Eu să priimesc aicea p'acest al lumii vrășmaș !

MAHOMET

Mai aproape ; vezi că cerul voește a ne uni :
Iată Mahomet, n'ai frică, vorbește fără 'a ruși ;

ZOPIR.

D'a ta viclenie numai și de tine am rușat
Ce'n prăpastia pierzării patria ta ai târat ;
De tine a cărui mână seamănă nelegiuiri,
Și naște'n mijlocul păcii războiu, vrajbă, ne'nfrățiri.

Intre noi numele'ți numai casele a despărțit.
Și părinți, soți, fii, frați, rude, numiri drage au lipsit.
Pacea pentru tine este un prilej folositor,
Ca să poți c'odihn'a 'nfige fierul în inima lor.
Vrajba civilă 'n tot locul pe urmă 'ți a răsărit
De 'ndrăsneală 'nșălăciune amestec 'nelegiuit !
Tiran cumplit plin de sânge ? astfel în patria ta,
Vii să'ți vestești Dumnezeuul și pacea noastră a da ?

MAHOMET

De n'ar fi Zopir acela către care răspunz eu,
Aș face ca să vorbească însuși Dumnezeuul meu :
In mâinile 'mi sângerate, Coran, sabia țiind
Cealaltă lume aș face să tacă înmărmurind ;
Al meu glas într'olor inimi ca tunetu ar răsună,
Și la pământ a lor frunte aș vedea a-se pleca :
Dar îți vorbesc ca om numai, n'am ce a'ți acoperi ;
Mă simț în destul de mare n'am de ce a te amăgi.
Vezi Mahomet cine este: ești singur, și singur sânt.
Sânt ambițios ; ascultă : cine nu e pe pământ ?
Ins' împărat nici odată sau pontif sau căpitan,
Nimeni nu 'și făcu ca mine un astfel de mare plan,
Fie ce norod pe rându-i pre pământ a strălucit,
Prin legi, științi, meșteșuguri, prin războaie s'a slăvit,
In sfârșit și Arabiei, vremea, rândul i-a sosit !
Norodul acest rășboinic, d'atâți ani nepomenit,
Lasă 'n pustiile sale slavi a înțeleni ;
Iată acum zile nuoă care pot a îl mări,
Vezi del' apus, răsărituri, universul pustiit,
Persia sângerând încă și tronul său șovăit.
India roabă, fricoasă, și Egiptul apuind,
Ale lui Constantin ziduri de slava lor eclipsând,
Romana împărăție, pretutindenea căzând
Sfâșiat acest trup mare, mădularele-i căzând.
Se trândăvesc risipite, și noi ce mai așteptăm ?

Pe ale lumii ruine Arabia să 'nălțăm.
Trebue o credință nouă, trebuesc fiară mai moi,
Pentru oarbele noroade a 'mpărăți sântem noi.
In Asia Zorostru, Osiris la Egipteni,
Și Numa în Italia, Minos între crețieni.
(Noroadele făr' obiceiuri, credință, stăpânitori).
Ei de legi nesăvârșite stătură întocmitori;
Eu vin dup'atâtea veacuri să schimb aste groase legi,
Aduc un jug mult mai nobil la neamuri, noroade 'ntregi.
A mea curată credință, zeii mincinoși surpând,
Imi statornicează slava pe care o vezi crescând.
Nu îmi amăgesc eu țara, precum vrei a'mi imputa,
Ci-i dărăpăn slăbiciunea și idolatria sa.
Subt un împărat credința eu vin că să o unesc,
Și ca s'o fac strălucită, trebue să o robesc.

BIBLIOGRAFIE

1. **Curierul Românesc**, 1830, 1832, 1833, 1834.
2. **I. Eliade**, *Lucrările Societății Filarmonice*, dela 1 Dechem. 1833 până la 1 April 1835. București 1835.
3. **I. Eliade**, *Echilibrul între antiteze*. Vol. I Publicat de **P. V. Haneș**, Ed. Minerva, București, 1916.
4. **Gazeta Teatrului Național**, 1835—1836.
5. **D. C. Ollănescu**, *Teatrul la Români. Partea II. Întâiul memoriu. Analele Academiei Române, Memoriile secțiunii literare. Seria II, tomul XX, 1897—1898.*
6. **Șt. Vellescu**, *Pagini pentru istoria teatrului român. în Revista Literară*, 1897—1898.
7. **N. Filimon**, *Ciocoii vechi și noi. Roman social. Ediție comentată de George Baiculescu*, Craiova, Clasicii români comentati, 1931.
8. **Prietenii Istoriei literare**. Vol. I. Publicat de **P. V. Haneș**, București 1931.
9. **M. Stăncescu**, *Soc. Filarmonică*, în *Revista Idealistă*, 1911.